

Inhoudsopgave

1. Inleiding	02
2. Biografisch overzicht	06
2.1 Biografische schets	06
2.2 Negentiende- en twintigste-eeuwse Barnum publicaties	20
3. Zelfpresentatie en beroemdheid	34
3.1 Barnums zelfpresentatie	34
3.2 Beroemdheid	38
4. Privé	43
4.1 Ouders	43
4.2 Gezinsleven	45
4.3 Emoties	48
5. ‘Humbug’ en respect	53
5.1 ‘Humbug’	53
5.2 Respect	54
6. Barnum en de ‘universal Yankee nation’	61
6.1 Racisme	62
6.2 Religie	65
6.3 Politiek	66
6.4 Sociale klasse	69
7. Conclusie en discussie	75
Bronnenlijst	79
Alfabetische literatuurlijst	80

1. Inleiding

It is the matured and leisurely review of almost half a century of work and struggle, and final success, in spite of fraud and fire... P.T. Barnum¹

Phinius Taylor Barnum leidde een roerig bestaan. De typering van zijn levensverhaal als ‘struggles and triumphs’, zoals hij de tweede editie van zijn autobiografie betitelde, is dan ook toepasselijk. Gezien vanuit Barnums vaak sensationele advertenties voor zijn musea, circussen en andere bezienswaardigheden had het wellicht meer voor de hand gelegen om in de titel van zijn levensverhaal te verwijzen naar het bovenaangehaalde citaat uit het voorwoord van zijn tweede autobiografie uit 1871: ‘in spite of fraud and fire.’ Iedereen die enigszins bekend is met Barnum en zijn levensverhaal begrijpt dat de woorden fraude en vuur slaan op de meest zware worstelingen uit zijn leven. In 1857 werd Barnum failliet verklaard nadat een van zijn partners in een groot vastgoedproject er met zijn geld vandoor ging.² Een van zijn ‘vrienden’ deed er vervolgens alles aan om ervoor te zorgen dat Barnum er niet meer bovenop kwam en probeerde het geld waarmee Barnum zijn schuldeisers betaalde in zijn eigen zak te steken.³ Barnums unieke landhuis, het oriëntale *Iranistan* dat gold als een van de grootste attracties in zijn woonplaats Bridgeport, werd in hetzelfde jaar verwoest door een brand.⁴ In 1865 viel Barnums grote trots, het *American Museum*, ten prooi aan de vlammen.⁵ Drie jaar later brandde ook zijn nieuwe museum af en na slechts vier weken gebruikt te zijn, brandde in 1872 Barnums *Hippotheatron*, de winterlocatie van zijn circus, af.⁶

Uit deze voorbeelden blijkt hoezeer Barnums autobiografieën zich richten op zijn publieke persoonlijkheid. Dit is interessant, want juist in zijn privé-leven heeft Barnum ook vele beproevingen doorstaan: zijn vader overleed toen Barnum vijftien jaar oud was, waardoor hij de verantwoordelijkheid kreeg om voor zijn moeder, jongere broer en drie zusjes te zorgen.⁷ In 1844 overleed zijn twee jaar oude dochter Frances, terwijl Barnum zich

¹ Philius Taylor Barnum, *Struggles and triumphs: or, Forty years' recollections of P.T. Barnum. Written by himself* (New York 1871) VI.

² Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 392-396.

³ Idem, 517.

⁴ Idem, 453-454.

⁵ Idem, 638-646.

⁶ Idem, 700-702

Philius Taylor Barnum, *Struggles and triumphs; or, the Recollections of P.T. Barnum* (Londen & New York 1882), 310.

⁷ Philius Taylor Barnum, *The life of P.T. Barnum. Written by himself. Introduction by Terence Whalen*, (Urbana & Chicago 2000) 91.

in Groot Brittannië bevond.⁸ Tijdens een bezoek aan Europa, in 1873, kreeg Barnum te horen dat zijn vrouw was overleden.⁹ Vier jaar later overleed zijn jongste dochter Pauline plotseling op 27 jarige leeftijd.¹⁰

Toch hebben de grootst uitgemeten worstelingen en triomfen in Barnums autobiografieën betrekking op zijn zakelijke leven. De Barnum uit de autobiografieën, de publieke Barnum, is een nauwkeurig door de auteur samengestelde constructie. In deze scriptie wordt op zoek gegaan naar het mechanisme achter deze constructie. Er wordt geprobeerd het ‘hoe en waarom’ van Barnums publieke persoonlijkheid te achterhalen. Daarnaast wordt bestudeerd in welke mate de publieke Barnum is veranderd door drie van zijn autobiografieën met elkaar te vergelijken.

De eerste autobiografie van Barnum die zal worden bestudeerd in deze scriptie, is *The life of P.T. Barnum. Written by himself* (Urbana & Chicago 2000), oorspronkelijk uitgegeven in 1855 en pas in 2000 voor het eerst herdrukt. In 1869 publiceerde Barnum een geheel nieuwe autobiografie, hiervan zal de tot 1871 geactualiseerde editie, *Struggles and triumphs: or, Forty years' recollections of P.T. Barnum. Written by himself* (New York 1871) worden geanalyseerd. In 1872 kocht Barnum de rechten van zijn uitgever en bracht hij vrijwel ieder jaar een geactualiseerde editie van zijn autobiografie uit, hiervan zal de editie uit 1882, *Struggles and triumphs; or, the Recollections of P.T. Barnum* (Londen & New York 1882) worden geanalyseerd. Daarnaast wordt de inhoud van deze autobiografieën vergeleken met de brieven die Barnum tussen 1844 en 1846 schreef vanuit Europa als correspondent voor de *New York Mercury* en Barnums pseudo-autobiografische krantenreeks *The adventures of an adventurer*, die in 1841 verscheen in de *New York Atlas*.¹¹ Deze bronnen, beschikbaar gemaakt in de vorm van *The colossal P.T. Barnum reader. Nothing else like it in the universe* (Urbana & Chicago 2005), zijn interessant omdat ze een licht werpen op Barnum voordat hij een publieke persoon was en volgens de samensteller James. W. Cook dus veel vrijer kon schrijven.¹² Voor een deel bevatten deze bronnen dezelfde verhalen als de latere autobiografieën, maar op geheel andere manier gepresenteerd. Verschillende onderzoekers hebben vastgesteld dat de autobiografieën van Barnum gebaseerd zijn op dagboeken,

⁸ Philius Taylor Barnum & James W. Cook, *The colossal P.T. Barnum reader. Nothing else like it in the universe* (Urbana & Chicago 2005) 68.

⁹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 313.

¹⁰ A.H. Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man* (New York & Oxford 1989) 266.

¹¹ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 59-85, 14-56.

¹² Idem, 9.

aantekeningen, zakelijke archieven, brieven, krantenknipsels en speciaal voor dit doeleinde gevoerde gesprekken.¹³ Biograaf A.H. Saxon stelt daarom vast dat:

*...with a few notable and deliberate exceptions (...) whenever Barnum gives a date or place, quotes a newspaper notice, a contract or some other document, or relates a story capable of verification, almost invariably he is accurate.*¹⁴

Alle bovengenoemde autobiografische producten van Barnum zijn geanalyseerd aan de hand van het model dat de Amerikaanse socioloog Diane Bjorklund gebruikt in haar boek *Interpreting the self: two hundred years of American autobiography* (Chicago 1998). Net als in het onderzoek van Bjorklund wordt er in deze scriptie gekeken naar de onderwerpen: menselijke natuur, zelf, ouders, religie, echtgenoot, emoties, autobiografisch schrijven en psychologische en sociologische ideeën.¹⁵ Hieraan worden toegevoegd de variabelen: *humbug*, succes, beroemdheid, sensatie, sociale klasse, geld, nationalisme, Victoriaanse normen en waarden, racisme, politiek en respectabiliteit. De bevindingen van deze analyse zijn onderverdeeld in thematisch gegroepeerde hoofdstukken.

Om de lezer wat meer bekend te maken met P.T. Barnum bevat het hierop volgende hoofdstuk een biografische schets, gevolgd door een kritisch overzicht van de meest belangrijke publicaties over Barnum. Hierin wordt ook duidelijk vanuit welk theoretisch perspectief deze scriptie het onderzoeksobject benadert. Het derde hoofdstuk is gewijd aan Barnums zelfpresentatie: Wat schreef hij hier zelf over in zijn autobiografieën en hoe ging hij om met zijn succes en bewust gecultiveerde beruchtheid?

Het vierde hoofdstuk vormt een contrast met het derde, hier staat Barnums privé-leven centraal. Wat voor rol speelden zijn echtgenotes, ouders en kinderen in zijn narratief en was daarin ruimte voor zijn passies en emoties? Het vijfde hoofdstuk stelt de spanning centraal die er bestaat tussen enerzijds de strikte zelfcontrole en fatsoenlijkheid die negentiende-eeuwse Victoriaanse normen en waarden eisten en anderzijds Barnums sensationele en vaak bedrieglijke amusement.

Hoe Barnum in zijn autobiografieën het anonieme en constant veranderende publiek te vriend hield is het centrale punt van discussie in het zesde hoofdstuk. Aan de hand van

¹³ Barnum, *The life of*, 87.

Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 19.

¹⁴ Idem, 19.

¹⁵ Diane Bjorklund, *Interpreting the self: two hundred years of American autobiography* (Chicago 1998) 12-13.

thema's als politiek, racisme, sociale klasse, religie en nationalisme zal worden getoond hoe Barnum omging met soms precare onderwerpen. In de conclusie zullen met behulp van de verschillende antwoorden die zijn opgedaan in de voorgaande hoofdstukken de grote vragen over de publieke Barnum worden beantwoord.

2. Biografisch overzicht

Aangezien Philius Taylor Barnum in Europa niet meer dezelfde bekendheid geniet als tijdens zijn leven, – of nu nog steeds in de Verenigde Staten – zal hij in het Historiografisch debat door middel van een biografische schets voorgesteld worden. Het gebruik van het woord *schets* zegt al genoeg; ik heb niet de minste intentie om Barnums leven hier volledig uit de doeken te doen. Barnum had zelf al ruim 800 pagina's nodig om zijn levensverhaal op papier vast te leggen en op dat moment had hij nog zo'n twintig jaar te leven.¹⁶ Tijdens de twintigste eeuw hebben zijn biografen er ook de grootste moeite mee gehad om het levensverhaal van de circusdirecteur in een hanteerbaar aantal pagina's te vatten.¹⁷ Barnum zal kort worden geïntroduceerd als inleiding op het verdere onderzoek. Hier volgen dus slechts de meest besproken aspecten van Barnums leven, alsmede de hoogtepunten en eigenaardigheden.

Bij de veelbesproken aspecten van zijn leven zal ook worden ingegaan op wat de verschillende auteurs hierover hebben geschreven. Het historiografisch debat wordt afgesloten met een kritisch overzicht van publicaties die postuum over Barnum zijn verschenen. Omdat er sinds de jaren 1970 een ware 'Barnum-revival' heeft plaatsgevonden onder zowel historici als cultuur-, literatuur- en theaterwetenschappers, staan hierbij vooral publicaties uit de afgelopen veertig jaar centraal. In dit overzicht wordt ook ingegaan op de theoretische en disciplinaire invalshoeken die de verschillende auteurs gebruiken.

2.1 Biografische schets

Ondanks zijn veelzijdige carrière en kleurrijke leven herinnert de naam van Barnum tegenwoordig vrijwel uitsluitend aan twee dingen: zijn wereldberoemde circus dat tot op heden actief is onder de naam *Ringling Brothers and Barnum and Bailey Circus. The greatest show on earth*, en zijn reputatie als een vriendelijke bedrieger, charlatan en volksmenner. Deze laatste beschrijving wordt misschien het best gekarakteriseerd in de onterecht aan Barnum toegeschreven uitspraak: 'There's a sucker born every minute'. Onterecht toegeschreven want – zo protesteert biograaf en theaterhistoricus A.H. Saxon – Barnum was te gehaaid om zo'n uitspraak te doen.¹⁸ Uit een dergelijke uitspraak zou minachting voor het

¹⁶ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), I-856.

¹⁷ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 1.

¹⁸ Idem, 335-337.

publiek blijken, iets dat Barnums broodwinning in gevaar zou brengen en hij daarom met alle macht zou hebben vermeden. Over de daadwerkelijke herkomst van de uitspraak bestaat onder historici echter nog altijd onenigheid.¹⁹

Aan wiens pen of lippen de uitspraak ook is ontsnapt, het is een treffende beschrijving van de demografische groei die Amerika gedurende de negentiende eeuw meemaakte: Toen Barnum op 5 juli 1810 in het dorpje Bethel, in Connecticut, werd geboren, telde de Verenigde Staten zeven miljoen inwoners; in 1855 bij het verschijnen van zijn eerste autobiografie, waren dit er al 27 miljoen; rond zijn dood in 1891 was het aantal inwoners uitgegroeid tot 64 miljoen.²⁰ Dankzij het ongebreidelde of ‘laissez-faire’ kapitalisme en het toenemende consumentisme dat zich parallel aan deze demografische groei ontwikkelde, werden al deze nieuwe Amerikanen steeds vaker gezien als consumenten. Als een van de grondleggers van de cultuurindustrie en de reclame heeft Barnum, of hij het nu had over ‘suckers’ of consumenten, aanzienlijk bijgedragen aan dit proces.

Barnums jonge jaren

Barnums vader, Philo Barnum, was een herbergier en kruidenier. Vanwege Barnums afkeer voor lichamelijke arbeid werd hij voor zijn twaalfde achter de toonbank gezet van zijn vaders kruidenierswinkel. Hier raakte hij bekend met de wetten van vraag en aanbod. Toen de voorspelbaarheid hiervan hem ging vervelen, stortte hij zich op het organiseren van loterijen, een lucratieve branche in de vroege negentiende eeuw. In deze hoedanigheid proefde hij voor het eerst van wat hij graag noemt ‘*humbug*’ (vriendelijk of boerenbedrog) door de prijzen die hij vooraf beschreef in geldwaarde, uiteindelijk uit te betalen in oud ijzer, glazen en lege flessen.²¹

In 1825 overleed vader Philo na een lang ziekbed op achtenveertigjarige leeftijd. Op de vijftienjarige Barnum rustte de verantwoordelijkheid om als oudste zoon voor zijn moeder, broer en drie zussen te zorgen. Althans, zo beschreef Barnum het in zijn autobiografie:

The world looked dark indeed, when I realized that I was for ever deprived of my paternal protector! I felt that I was a poor inexperienced boy, thrown out

¹⁹ <http://www.historybuff.com/library/refbarnum.html> (09-03-2007).

http://en.wikipedia.org/wiki/There%27s_a_sucker_born_every_minute (09-03-2007).

Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 336-337.

Barnum, *The life of*, VIII.

Neil Harris, *Humbug. The art of P.T. Barnum* (Chicago & Londen 1973) 25.

²⁰ Barnum, *The life of*, VII, VIII.

²¹ Idem, 92-95.

*on the wide world to shift for myself, and a sense of forlornness completely overcame me.*²²

*I can truly say (...) that I began the world with nothing, and was barefooted at that.*²³

De emotionele ervaring van deze gebeurtenis buiten beschouwing latend, merkt cultuurwetenschapper Benjamin Reiss net als A.H. Saxon terecht op dat Philo inderdaad schulden achterliet waar zijn gezin voor moest opdraaien, maar dat Barnum in zijn autobiografieën de materiële situatie van zijn familie na het overlijden van zijn vader enigszins heeft gedramatiseerd. Zijn grootvader van moederskant en naamgever, Phineas Taylor, was een van de grootste landeigenaren van Bethel. Bij het huwelijk tussen zijn dochter Irena en Philo Barnum had hij het stel zo'n 26 hectare land cadeau gedaan. Dit land voorzag het gezin van een stuk kapitaal om op terug te vallen in moeilijke tijden. Het lijkt geen twijfel dat de rijke opa Taylor na de dood van zijn schoonzoon, zijn dochter en haar kinderen goed heeft verzorgd.²⁴ De constatering dat Barnum niet uit een arm milieu kwam is in lijn met de bevindingen van de Amerikaanse historicus Edward Pessen. Deze concludeert dat zogenaamde 'rags to riches-verhalen', die zo typisch zijn voor de Amerikaanse droom, in de negentiende-eeuwse realiteit slechts zelden voorkwamen.²⁵ Er was wel degelijk opwaartse sociale mobiliteit in de Verenigde Staten en er bestonden ook wel degelijk 'self-made men'. Maar in tegenstelling tot wat de Amerikaanse droom doet geloven kwam het zelden tot nooit voor dat mensen van de onderste trede van de sociale ladder opklommen tot de top. Sociale mobiliteit was een proces waar vaak generaties overheen gingen. Doorgaans waren self-made men dan ook afkomstig uit milieus waarin ondernemende voorouders al een klein kapitaal verzameld hadden en als voorbeeld dienden voor hun nazaten. Strikt genomen gaat de typering van dergelijke verhalen van sociale mobiliteit als 'rags to riches-verhalen' dus niet op. Dit betekent overigens niet dat deze 'self-made men' hun succes dankten aan geërfd rijkdom. Over het algemeen waren deze mannen (de 'self-made woman' lijkt niet te hebben bestaan) zelf verantwoordelijk voor hun succes, waarschijnlijk zette vooral het ondernemende

²² Idem, 91.

²³ Idem, 92.

²⁴ Benjamin Reiss, *The showman and the slave. Race, death and memory in Barnum's America* (Cambridge & Londen 2001) 13.

Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 34.

²⁵ Young, Linda, *Middle-class culture in the nineteenth century. America, Australia and Britain* (New York & Londen 2003) 52.

karakter en niet de rijkdom van hun sociale milieu aan tot hun vooruitgang.²⁶ Dit gold ook voor Barnum.

Barnum voorzag zich, totdat dit in 1833 werd verboden, in zijn onderhoud met het organiseren van loterijen.²⁷ Daarnaast functioneerde hij in verschillende winkels in de omgeving van Bethel als verkoper. In 1829 trouwde hij in het geheim met de naaister Charity Hallett uit het nabijgelegen Brookfield. Charity was twee jaar ouder dan Barnum en volgens zijn moeder Irena beneden zijn stand. Vandaar dat het huwelijk onaangekondigd in New York werd voltrokken.²⁸ Net zo onaangekondigd is de wending die Barnums carrière nam, nadat in 1831 een plaatselijke krant weigerde een van zijn brieven te publiceren. In de brief werd kritiek geuit op plannen voor het oprichten van een christelijke politieke partij tijdens een opleving van religieus fanatisme in New England (de laatste jaren van de zogenaamde *Second Great Awakening*). Verontwaardigd over deze vorm van politieke censuur begon Barnum zijn eigen zondagskrant, de *Herald of Freedom*.²⁹

Voor hoofdredacteur Barnum was de *Herald* een spreekbuis om de dominante positie van het Congregationalistische kerkgenootschap in de staat Connecticut mee zwart te maken. Barnum, zelf lid van de progressieve liberale Universalistische kerk, gebruikte de krant om de puriteinse conservatieve Congregationalisten te bestoken bij elke kans die hij daarvoor kreeg.³⁰ In deze periode kregen Barnum en Charity hun eerste dochter, Caroline. Na verschillende beschuldigingen van laster, waarvan er één zelfs uitliep op een gevangenisstraf, zette Barnum in 1834 een punt achter zijn carrière als redacteur en vertrok met zijn gezin naar New York.

Joice Heth

In New York ging Barnum in de winter van 1834 op zoek naar het fortuin. Wat hij aanvankelijk ondervond was louter teleurstelling. Zijn antipathie voor fysieke arbeid ondertussen uitgebreid met een minachtig voor arbeid tegen een vast loon, speurde Barnum de metropool af naar een ‘gouden kans’. Uiteindelijk begon hij in de lente van 1834 een klein reizigerspension waar Charity het meeste werk deed. Omdat deze onderneming geen werk genoeg voor hen beiden verschafte, verleende Barnum zijn diensten als verkoper in een kruidenierswinkel.

²⁶ Young, *Middle-class culture*, 54-55.

²⁷ Harris, *Humbug*, 18.

²⁸ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 35-36.

²⁹ Barnum, *The life of*, 136-138.

³⁰ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 51.

Vanuit deze kruidenierswinkel, zo schreef Barnum in zijn autobiografieën, zette hij in 1835 zijn eerste passen in de showbusiness, toen hij de oude slavin Joice Heth op het spoor kwam.³¹ Benjamin Reiss, die in zijn boek *The showman and the slave. Race, death and memory in Barnum's America* (Cambridge & Londen 2001) de hele Heth-onderneming minutieus analyseert, toont aan dat Barnum echter al voor 1835 een schouwspel opvoerde met een 'geleerde geit'.³² De precieze inhoud van dit schouwspel is onbekend, Reiss speculeert dat het om een knap gedresseerde geit, dan wel een mechanische geit ofwel 'automaton' moet zijn gegaan.³³ Dat Barnum deze vroege episode uit zijn carrière als showman niet behandelde in zijn vele levensverhalen heeft, speculeert Reiss, ermee te maken dat de onderneming overschaduwde werd door het succes en de beruchtheid van zijn daaropvolgende tournee met Joice Heth. Bovendien beschrijft Barnum het amusement als een roeping waar hij als vanzelf in rolde en meteen grote successen in boekte.³⁴ Dit verhaal zou ontkracht worden als hij zichzelf eerst zou afschilderen als een kwakkelende showman met een amateuristisch schouwspel.

Barnums eigen versie van het verhaal luidt dat een kennis hem in zijn winkel vertelde een aandeel gehad te hebben in een buitengewone negerin: Joice Heth, 161 jaar oud en ooit de kinderjuffrouw van George Washington. Geënthousiasmeerd door dit verhaal ging hij op bezoek bij de eigenaar van de slaaf in kwestie. Barnum kreeg de oude Heth mee en begon haar tentoon te stellen.³⁵ In de talloze boeken die Barnum over zijn leven schreef, spreekt hij zich op veel punten tegen. Ook over het tentoonstellen van Joice Heth. In zijn pseudo-autobiografische krantenreeks *The adventures of an adventurer*, de eerste poging om zijn leven op papier vast te leggen, beweert hij zelf verantwoordelijk te zijn geweest voor de representatie van Joice Heth als het kind-meisje van George Washington.³⁶ In zijn latere autobiografieën maakt hij geen melding meer van de oorsprong van de show. Uit bronnen die Benjamin Reiss aan het licht heeft gebracht, blijkt dat de eerdere eigenaren van Heth haar al als kind-meisje van Washington hadden voorgesteld aan het publiek.³⁷ Het optreden van Heth was dus niet het geesteskind van Barnum maar slechts een 'freakshow' die hij overnam.

Over de hoedanigheid waarin Barnum dat deed, bestaat grote verdeeldheid onder zijn biografen: Kocht hij *Heth* van haar vorige eigenaar en werd hij dus persoonlijk slavenhouder,

³¹ Barnum, *The life of*, 148.

³² Reiss, *The showman and the slave*, 18.

³³ Idem, 18.

³⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 71.

³⁵ Barnum, *The life of*, 148-151.

³⁶ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 16, 17.

³⁷ Reiss, *The showman and the slave*, 22.

of kocht hij de *rechten om haar tentoon te stellen* van Heths eigenaar? Tot 1989 heerste de consensus dat Barnum Heth had aangekocht.³⁸ A.H. Saxon beweert echter dat slechts het recht Heth tentoon te stellen door Barnum werd aangekocht.³⁹ In 2001 was het Benjamin Reiss die voor een patstelling zorgde. Hij vond een nieuw document dat duidelijk maakt dat Barnum ‘the possession of the person of the African woman, JOICE HETH and the sole right of exhibiting her during the unexpired time of twelve months’ aankocht.⁴⁰ Hoewel onduidelijk geformuleerd is hier uit op te maken dat Barnum voor een bepaalde tijd Heths meester was.

De reden waarom dit contractuele detail zoveel aandacht krijgt, zijn de grote consequenties die ermee gemoeid zijn. Als Barnum Heth ‘huurde’ ging hij slechts mee in het hypocriete discours van het ‘vrije Noorden’. Hypocriet, omdat in een aantal noordelijke staten, in het bijzonder New York, slavernij nooit was verboden. Als Barnum echter bewust slaveneigenaar was in het ‘vrije Noorden’ betekent dit dat hij opzettelijk allerlei conventies over ras en slavernij aan zijn laars lapte en dus mede verantwoordelijk was voor het hypocriete discours van het Noorden. Barnum presenteerde zich altijd als iemand die zich strikt hield aan de geldende normen en waarden van de samenleving.⁴¹ Maar over het onderwerp slavernij was de Amerikaanse samenleving van zuid tot noord verdeeld. In het zuiden hadden de slaveneigenaren de overhand, in het noorden waren de abolitionisten in de meerderheid. Toch koos Barnum, die zelf geboren en getogen was in het noorden, openlijk de kant van de slaveneigenaren met de aankoop van Heth. Had hij zich werkelijk gehouden aan de geldende normen van zijn samenleving, had hij waarschijnlijk geen kant gekozen in het conflict over slavernij.

Tot haar dood in 1836 toerde Barnum met de stokoude slavin door het noordoosten van de Verenigde Staten. In deze periode werd hij beroemd en maakte hij furore met deze twijfelachtige bezienswaardigheid. Hij zette een grote mediacampagne op touw om aandacht voor zijn show te verzekeren. Ook toonde Barnum tijdens deze tournee de eigenschap om zijn tegenslagen om te zetten in persoonlijk gewin. In Boston ondervond zijn bezienswaardigheid grote concurrentie van een andere curiositeit, een mechanische schaker. Na verloop van tijd kelderde het bezoekersaantal van Barnum en Heth aanzienlijk. Het

³⁸ P.T. Barnum, *Struggles and triumphs. Or, the life of P.T. Barnum written by himself*, ed. By George S. Bryan (1927) IV.

Harris, *Humbug*, 21.

Irving Wallace, *The fabulous showman. The life and times of P.T. Barnum* (1959) 10.

³⁹ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 21.

⁴⁰ Reiss, *The showman and the slave*, 24.

⁴¹ Barnum, *P.T. Barnum Reader*, 204.

duurde niet lang tot er een anonieme brief verscheen in een plaatselijke krant. De anonieme schrijver beweerde dat de 161 jarige slavin één grote misleiding was; Joice Heth zou geen mens zijn maar een ‘automaton’, een pop van walvisbeen, Indiase rubber en onnoemelijk veel hendels en veren, bediend door een dwerg in de pop. Het bezoekersaantal steeg vrijwel onmiddellijk tot eerder behaalde hoogtes en verder. Mensen die Heth eerder hadden bezocht in de veronderstelling dat het ging om een wonder der natuur deden de oude negerin nog eens aan om te proberen de techniek achter dit mechanische mirakel te ontsluiëren.⁴² In zijn autobiografie gaf Barnum toe zelf de auteur van de brief te zijn.⁴³

Ook na haar dood ging het dubieuze spektakel dat Joice Heth bood door. Om voor eens en voor altijd uitsluitsel te krijgen over deze biologische anomalie liet Barnum een openbare lijkschouwing op haar stoffelijk overschot uitvoeren. Ondanks de hoge entreekosten – 50 cent, het equivalent van een mooie plaats in de opera – zat het amfitheater waar de autopsie plaatsvond tot de nok vol.⁴⁴ Uit het onderzoek bleek dat Heth niet ouder dan een jaar of tachtig kon zijn geweest.⁴⁵ Alsof Barnum geen afscheid kon nemen van de eerste onderneming die hem grote rijkdom en roem bracht, is de autopsie het begin van een reeks schandalen waarin het verhaal van Heth steeds werd vervormd en die Barnum veel publiciteit brachten.

American Museum

In 1840 wordt Barnums tweede dochter, Helen, geboren. Na het succes met Joice Heth trok Barnum in uiteenlopende betrekkingen - van advertentieschrijver tot kaartverkoper - rond met verschillende circussen. In 1841 arriveerde hij weer in New York en had genoeg van het rondreizende showmanschap. Hier begon Barnum opnieuw te speuren naar een winstgevende onderneming. Hij begon een carrière als verkoper van Bijbels en als advertentieschrijver. In 1841 werkte Barnum als journalist voor de *New York Atlas* en schreef hij zijn sensationele pseudo-autobiografie *Adventures of an adventurer. Beeing some passages in the life of Barnaby Diddleum*. Later dat jaar, wist hij op een listige manier en met een flinke lening het rariteitenkabinet *Scudder's American Museum* aan te schaffen.⁴⁶ Hij doopte het museum om

⁴² Barnum, *The life of*, 156-159.

⁴³ Idem, 157.

Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 70.

Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 38-39.

⁴⁴ Reiss, *The showman and the slave*, 135.

⁴⁵ Barnum, *The life of*, 172.

⁴⁶ Idem, 218-222.

tot *Barnum's American Museum* en begon het gebouw en de collecties met veel geestdrift uit te breiden.

Onder Barnums management groeide het *American Museum* uit tot een van de grootste trekpleisters van New York. A.H. Saxon heeft berekend dat, in verhouding met het aantal inwoners van de Verenigde Staten, het *American Museum* meer kaarten verkocht dan het originele Disneyworld in Florida later zou doen.⁴⁷ Behalve opgezette dieren en geologische vondsten, werden er uiteenlopende levende rariteiten (reuzen, dwergen, dieren met bijzondere geboortefwijkingen etc.) vertoond die als curiosum niet onderdeden voor Joice Heth. Bovendien liet Barnum zijn museum voorzien van een *lecture room*, een theaterzaal waar hij zijn levende rariteiten ten toon stelde, maar waarvan het hoofddoel was lezingen en zogenaamde 'moral dramas' te doen plaatsvinden. Door zijn publiek wijze levenslessen te verkondigen was de *lecture room* de meest respectabele plaats in het museum. De goede naam van de rest van het museum werd gered in de *lecture room*.⁴⁸ Het *American Museum* is altijd Barnums meest dierbare bezit geweest en hoewel het tot tweemaal toe afbrandde, zonder er op een degelijke manier voor verzekerd te zijn, begon hij beide keren vrijwel direct met het organiseren van een moderner, groter en beter museum.⁴⁹

In zijn museum onthulde Barnum zijn volgende belangrijke vondst, de *Fejee mermaid*. Oorspronkelijk in bruikleen van zijn collega Moses Kimbal, wist Barnum door middel van een extravagante reclamecampagne een zeemeermin bestaande uit een aan elkaar genaaid stuk aap en vis tot een topattractie te maken. Na de tentoonstelling in het museum werd de zeemeermin meegenomen op een tournee door de rest van de Verenigde Staten. Het succes van de campagne kan worden verklaard uit de advertentietechnieken die Barnum hanteerde, zoals enorme transparante aankondigingen waarop mooie vrouwen te zien waren met lang golvend haar, een ontbloot bovenlijf en een geschubde staart.⁵⁰ Bovendien zwenfelde hij vooraf de 'hype' aan door vanuit andere steden nieuwsbrieven naar New Yorkse kranten te sturen, waarin te midden van authentieke nieuwsberichten, melding werd gemaakt van de vangst van een heuse zeemeermin.⁵¹ Barnum ontketende ook een pennenstrijd over de authenticiteit van de zeemeermin. Deze polemiek werd tussen erkende biologen uitgevochten in de kranten.⁵² Cultuur- en theaterhistoricus Neil Harris verklaart het

⁴⁷ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 107, 108.

⁴⁸ Bluford Adams, *E Pluribus Barnum. The great showman and the making of U.S. popular culture* (Minneapolis & London 1997) 116-118.

⁴⁹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 272-274, 286.

⁵⁰ Barnum, *The life of*, 236, 237.

⁵¹ Idem, 232.

⁵² Harris, *Humbug*, 64.

succes van Barnums museum en de zeemeermin aan de hand van de macht die dergelijke ‘multi-interpretabele’ objecten het publiek gaven.⁵³ In tegenstelling tot hoge kunstmusea of serieuze natuurwetenschappelijke musea, werd de betekenis van het tentoongestelde niet exclusief bepaald door een selecte groep uit de elite van de samenleving, maar ook door de man van de straat. De gevolgen van de bovengenoemde pennenstrijd tussen wetenschappers beschreef Barnum in een van zijn advertenties als volgt: ‘When doctors disagree it’s up to the ordinary men to decide for themselves.’⁵⁴ Op deze manier droeg Barnum een steentje bij aan de Amerikaanse democratisering en de emancipatie van de Amerikaanse arbeidersklasse.

Op weg naar respect

Het grote succes waardoor al het bovenstaande uiteindelijk in de schaduw kwam te staan werd vanaf 1842 gevormd door de kleine Charles Stratton, een vierjarig jongetje van minder dan 60 centimeter. Barnum presenteerde het kleine mannetje als generaal Tom Thumb, deed hem ouder voor om zijn geringe lengte te dramatiseren en trainde hem in variété en cabaret.⁵⁵ Tom Thumb bracht de bekendheid van Barnum tot ongekennde hoogte, na een korte periode in het museum stelde Barnum de generaal tentoon in Europa waar hij onder begeleiding van Barnum onder andere speelde voor koningin Victoria, Isabella van Spanje, Koning Louis Filip van Frankrijk en koning Leopold van België. Bij terugkomst in de Verenigde Staten maakte Barnum dankbaar gebruik van de bovengenoemde namen om de respectabiliteit van het door hem aangeboden vermaak te benadrukken. In 1842 werd bovendien Barnums derde dochter Frances geboren, om na twee jaar plotseling te overlijden. Barnum bevond zich op het moment van overlijden met Tom Thumb in Groot Brittannië. In 1846 beviel Charity van Barnums vierde en favoriete kind, Pauline.⁵⁶ Sinds 1847 zette Barnum zich hartstochtelijk in voor de drankbestrijding, door lezingen te geven en pamfletten te publiceren waarmee hij mensen wilde overhalen een onthoudingseed af te leggen.

De respectabele koers die Barnum met zijn vermaak voor een aristocratisch publiek had ingezet, vervolgde hij door in 1850 een Amerikaanse tournee te organiseren met de Zweedse operazangeres Jenny Lind. In tegenstelling tot Barnums zeemeermin en Tom Thumb was de sopraan Lind een volstrekt alledaagse verschijning. Toch wist Barnum al maanden voor haar aankomst een hype te organiseren rond de ‘Zweedse nachtegaal’, die vooral was gestoeld op haar zangkunsten en haar reputatie. Met deze ‘Lindomania’ creëerde

⁵³ Idem, 72-75.

⁵⁴ Idem, 74.

⁵⁵ Barnum, *The life of*, 243-245.

⁵⁶ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 150.

Barnum als het ware de voorloopster van de popster.⁵⁷ Jenny Lind werd bijna een merknaam, ontelbare producenten verbonden de naam of het gezicht van de zangeres aan hun producten. Barnum zette, als haar impresario, minder in op haar vocale bekwaamheid, dan op haar sympathieke en vrijgeveige karakter. Om aandacht voor het optreden te vragen werden de eerste kaarten in elke stad openbaar geveild.⁵⁸ Barnum verkondigde onder geïnteresseerden dat degene die het eerste kaartje zou aanschaffen kon rekenen op ongekeerde publiciteit. Zo hoopte Barnum astronomische bedragen te ontvangen en zelf ook in de kranten te verschijnen. Zijn vriend John Genin, een hoedenmaker, ging in op zijn advies het eerste kaartje te bemachtigen. Genin kocht het allereerste kaartje voor 225 dollar en werd vrijwel meteen beroemd als de dwaze hoedenmaker die een belachelijk bedrag neerlegde voor een concertkaartje. Dwaas of niet, *Genin hoeden* veroverden binnen de kortste keren de markt en Genin zag de vraag naar zijn hoeden, evenals zijn winst, explosief stijgen.⁵⁹

Ook na zijn succes met Lind bleef Barnum zich bezig houden met de showbusiness. Al zijn ondernemingen bleven echter in de schaduw staan van zijn eerdere successen. Misschien besloot hij daarom weer wat ‘carrière-uitstapjes’ te maken. Zo richtte hij een geïllustreerd weekblad op en stortte zich bijvoorbeeld op de verkoop van brandblusapparatuur. In de zomer van 1854 verdeelde hij zijn tijd tussen het besturen van het *American Museum*, het schrijven van zijn levensverhaal en het aanprijzen van zijn woonplaats Bridgeport, waar hij een groot vastgoedproject had opgezet.⁶⁰ In dit promotie ging Barnum vrij ver. Ter promotie van zowel Bridgeport als zijn eigen bekendheid, liet hij in 1848 namelijk een imposant en sprookjesachtig oriëntaals landhuis bouwen. Een tijd lang sierde een afbeelding van Barnums *Iranistan* zijn briefpapier en jaren later toen hij een olifant over had, liet de showman dit dier het landgoed om zijn villa ploegen op de momenten dat er een trein langs reed.⁶¹ In 1855 nam hij afscheid van de showbusiness en werd zijn eerste autobiografie, *The life of P.T. Barnum*, gepubliceerd.

Faillissement

Tijd om op zijn lauweren te rusten kreeg Barnum echter niet. In 1857 werd hij failliet verklaard nadat een neef zijn handtekening had vervalst, waarmee deze vervolgens grote schulden had gemaakt. Hier kwam bij dat Barnum zelf enkele grote investeringen had

⁵⁷ Sherry Lee Linkon, ‘Reading Lind Mania: Print Culture and the Construction of Nineteenth-Century Audiences’, *Book History*, 1 (1998) 95.

⁵⁸ Barnum, *The life of*, 312, 317, 318.

⁵⁹ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 169.

⁶⁰ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 192.

⁶¹ Idem, 157-159.

gedaan, die slecht uitpakten.⁶² Barnum zag zich genoodzaakt zijn showmantel weer om te doen en zijn hoge hoed weer op te zetten. Zodra hij zijn zaakjes in 1857 weer enigszins op orde had, ging hij opnieuw met Tom Thumb op reis door Europa.⁶³ Vanaf 1858 bemoeide hij zich niet meer actief met de *Tom Thumb tournee*, maar concentreerde hij zich, ironisch genoeg, op het houden van lezingen over ‘the art of Money-getting’.⁶⁴ De lezing die later werd opgenomen in zijn autobiografie, groeide naar verloop van tijd uit tot een op zich zelf staande publicatie. In 1860 was hij zijn financiële zorgen weer te boven en keerde Barnum terug naar Amerika om zich op zijn museum te concentreren.

Dit miraculeuze herstel van zijn financiële problemen en de bijbehorende transformatie van extravagantie tot ingetogenheid wordt door veel auteurs afgedaan als een publiciteitsstunt, slechts een oppervlakkige transformatie die in de autobiografieën mooi door Barnum kan worden aangegrepen als bewijs van zijn respectabele en godvrezende karakter. Barnums inhaken op nieuwe rages en modeverschijnselen, veranderende normen en waarden maar ook het naar de hand zetten van tegenslagen worden daarbij vaak afgeschilderd als slechts oppervlakkige, cosmetische ingrepen. Saxon bekritiseert deze auteurs, met name Neil Harris, omdat deze manier van denken geen rekening houdt met Barnums optimistische geloofs- en levensopvatting.⁶⁵ Het faillissement was een van de grootste tegenslagen in Barnums leven. Volgens de autobiografieën zag hij zijn faillissement als een teken van God dat hij zijn leven ingrijpend veranderen moest. Saxon verwijst terecht naar Barnums lidmaatschap van het Universalistische kerkgenootschap. De eigen lotsbeschikking was een van de belangrijkste redenen geweest voor Barnum om zich hierbij aan te sluiten.⁶⁶ Dit omzetten van tegenslagen voor eigen gewin is een belangrijke eigenschap van Barnum zoals hij zichzelf beschrijft in zijn autobiografieën.

Rust alleen gevonden in actie

De belangrijkste gebeurtenis in de periode waarin Barnum het museum leidde, vond plaats in 1863. Heel New York was dat voorjaar in rep en roer vanwege het huwelijk tussen Tom Thumb en Lavinia Warren, een vrouwelijke dwerg die hij tentoonstelde in het museum. Om dit huwelijk werd net zo’n hype gecreëerd als eerder om Jenny Lind.⁶⁷

⁶² Idem, 194-196.

⁶³ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 195.

⁶⁴ Idem, 210, 211.

⁶⁵ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 205.
Harris, *Humbug*, 287.

⁶⁶ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 48, 49.

⁶⁷ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 270.

In 1865 werd Barnum verkozen tot landbouwwethouder voor de staat Connecticut. Die zomer brandde het museum af. Hierop kreeg Barnum van een vriend het advies te gaan rentenieren. Aanvankelijk wees hij dit af, maar toen ook zijn nieuwe museum in 1868 tot de grond toe afbrandde hield hij het alsnog voor gezien. Volgens eigen zeggen begon hij uit verveling een nieuwe editie van zijn autobiografie te schrijven, die in 1869 als *Struggles and triumphs, or Forty years recollections of P.T. Barnum* op de markt verscheen.⁶⁸ Twee jaar later verwierf Barnum, van zijn uitgever, de rechten over *Struggles and Triumphs* waarna hij jaarlijks appendices en uitbreidingen publiceerde.⁶⁹ Tijdens deze periode van rentenieren zette hij zich bovendien op allerlei manieren in voor zijn woonplaats Bridgeport. Ook stelde Barnum zich, zonder succes, verkiesbaar voor Senator. In 1870 was het gedaan met de rust, de zestigjarige Barnum kon niet stil blijven zitten en stapte samen met circusdirecteuren William Coup en Dan Costello in een geheel nieuwe en ongekend grote onderneming, *P.T. Barnum's Museum, Menagerie, and Circus*. Vanwege zijn enorme ervaring was Barnum aanvankelijk vooral bezig met het organiseren van de nieuwe onderneming. Na verloop van tijd concentreerden zijn activiteiten zich vooral op de publiciteit, iets waarvoor de jaarlijkse uitbreidingen op zijn nieuwe autobiografie buitengewoon geschikt bleken. De nieuwe onderneming bleek evenals latere shows, zoals *Barnum's Traveling World's Fair*, een groot succes.

Voor iemand die de geschiedenis is ingegaan als een van de grootste circusdirecteuren ooit, werden Barnums daadwerkelijke activiteiten in de circuswereld goed verborgen gehouden. Het is wederom Saxon die zich in 1989 verzet tegen de heersende status quo dat Barnum slechts zijn naam en geld aan zijn circussen verleende.⁷⁰ Volgens de Amerikaanse theaterhistoricus heeft dit idee zijn oorsprong in het feit dat Barnum juist bekend stond als iemand zonder wie de circussen niet konden functioneren. De jaren rond Barnums dood heerste er dan ook paniek onder het publiek omtrent het voortbestaan van het fenomeen circus. Saxon toont aan dat rond het einde van Barnums leven de circusondernemingen in kwestie zelf persberichten verspreidden die het deden voorkomen alsof Barnums aandeel in het circus slechts gering was en dat het zijn partners waren die al het belangrijke werk deden.⁷¹ In de hoofdstukken die worden geweid aan Barnum als circusdirecteur zet Saxon een aantal zaken recht, waaronder de herkomst van de ideeën om; treinen, met speciaal voor het circus geproduceerde wagons, in te zetten voor de logistiek van de steeds groter wordende

⁶⁸ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 19, 20.

⁶⁹ Idem, 21.

⁷⁰ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 231.

⁷¹ Idem, 101, 231.

circussen; de circussen op te zetten op goed bereikbare plekken zodat het publiek per trein naar de shows kon worden vervoerd; en een winterverblijf annex hoofdkwartier te bouwen aan een eigen stuk spoorlijn.⁷² Voorheen werden deze ideeën altijd toegeschreven aan Barnums partners.⁷³

Politiek en vrijgevigheid

Tijdens een bezoek aan Europa, in 1873, ter voorbereiding van een nieuw en groter museum, met een Romeinse renbaan en zoölogisch instituut kreeg Barnum via een telegram te horen dat zijn vrouw Charity was overleden. Vier maanden later, tussen het organiseren van de *Hippodrometoernee* door, trouwde de 63 jarige showman opnieuw. Dit keer met de 24 jarige dochter van zijn Engelse vriend John Fish.⁷⁴

Barnums politieke carrière kwam tot een climax toen hij in 1875 werd verkozen tot burgemeester van zijn woonplaats Bridgepoort. Onder zijn leiding werden de infrastructuur, de openbare voorzieningen en de watervoorziening van Bridgepoort drastisch verbeterd. Uiteraard werden ook de slijterijen, kroegen en stokers aangepakt.⁷⁵ In hetzelfde jaar probeerde hij, wederom zonder succes, tot senator verkozen te worden. Op het moment dat zijn burgemeesterschap in 1877 ten einde liep, wilde Barnum zijn hele show overbrengen naar Europa. Dit plan liep echter spaak door het plotselinge overlijden van zijn jongste dochter Pauline, aan de mazelen en difterie. In 1878 en 1879 werd Barnum opnieuw gekozen tot wethouder in Connecticut, dit keer beheerde hij respectievelijk de portefeuilles drankbestrijding en abolitionisme.⁷⁶ Tijdens de winter van 1880/81 werd Barnum geveld door een verstopping van de ingewanden die hem bijna fataal werd. Deze ervaring overtuigde Barnum dat hij voor zijn dood de wereld nog moest verbeteren. Hiertoe hernieuwde hij oude vriendschappen en deed verschillende giften.⁷⁷

De belangrijkste van deze giften waren die aan het *Tuffs College* in Boston, die het mogelijk maakten het *Barnum Museum of Natural History* op te richten.⁷⁸ Tot lang na zijn dood ging hier het leeuwendeel van de stoffelijke resten van de dieren uit de circussen naartoe. Andere instellingen die begenadigd waren met Barnums donaties, waren de openbare bibliotheek en het ziekenhuis van Bridgepoort. Boven alles ontpopte Barnum zich echter als

⁷² Idem, 232, 285, 243.

⁷³ Idem, 323, 285, 243.

⁷⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 323.

⁷⁵ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 239, 264.

⁷⁶ Idem, 270.

⁷⁷ Idem, 274.

⁷⁸ Idem, 278.

een kindervriend. De laatste tien jaar van zijn leven kon de oude showman vaak op zijn landgoed worden gevonden, waar hij kinderen vermaakte met grappen, goocheltrucjes en ritjes op ezels en andere dieren. Bovendien maakte hij veel geld vrij voor kinderverenigingen, weeshuizen en prijzen voor succesvolle scholieren.

The greatest show on earth

In 1880 brak Barnum met zijn oude partners en ging in zee met zijn grootste concurrent James A. Bailey. Uit deze samenwerking ontstond de onderneming waardoor Barnum nog altijd bekend is, het *Barnum and Baily circus. The greatest show on earth*. De samenwerking met Bailey, in alles het tegenovergestelde van Barnum, was zeer vruchtbaar.⁷⁹ Aan het einde van het seizoen 1880 werd in Barnums Bridgeport een permanent winterverblijf opgetrokken. Een stap die erin resulteerde dat Bridgeport de volgende vijftig jaar bekend zou worden als circusstad.

De grootste ster van het Barnum en Bailey circus was Jumbo de olifant. Deze Afrikaanse olifant was in 1865 aangekocht door de dierentuin van Londen. Daar werd het 3,25 meter hoge en zes ton wegende mannetje, de favoriet van koningin Victoria en duizenden Britse kinderen die hij op zijn rug nam, de topattractie van de dierentuin. Duizenden kinderhartjes werden dan ook door Barnum gebroken toen hij bekend maakte dat hij het dier voor 10.000 dollar had gekocht. Barnum wist weer een heel spektakel te maken van zijn aankoop. De showman kreeg honderden brieven waarin hem werd gesmeekt het dier niet mee te nemen. Alsof dat niet genoeg was werd de gewiekste Yankee zwart gemaakt in de pers en werden er kritische vragen over de transactie gesteld in het parlement.⁸⁰ Ondanks dit alles hield Barnum voet bij stuk en na een boottocht van veertien dagen arriveerde Jumbo als de volgende Jenny Lind, inclusief *Jumbomania*, in New York.

Vier seizoenen lang was Jumbo dé onbetwiste trekpleister van Barnums circus. De olifant kwam in 1885 op tragische wijze om het leven, na door een trein te zijn aangereiden. Ook hier wist Barnum een positieve draai aan te geven, hij gaf de pers het verhaal dat Jumbo heldhaftig was gestorven tijdens het redden van een baby olifant en gaf bovendien een geïllustreerd kinderboek over de heldhaftige Jumbo uit.⁸¹

Onder Barnums laatste showondernemingen mogen worden gerekend het *Congress of nations*, een etnologische processie van kannibalen, Azteken, bosnegers, indianen en andere

⁷⁹ Idem, 284.

⁸⁰ Idem, 292.

⁸¹ Idem, 298.

exotische curiositeiten, die aan het circus vooraf ging. Bovendien deed *The greatest show on earth* in 1889 Groot Brittannië aan, waar de show nog verder werd uitgebreid met het gigantische toneelstuk *Nero; or the destruction of Rome*, waar meer dan duizend acteurs, dansers en ondersteunende stafleden bij betrokken waren.⁸² Dit stuk, dat eindigde met het ontwaken van het christendom terwijl Nero sterft, overtrof alles wat er tot dan toe op een Londens podium was gedaan.

In het najaar van 1890 viel Barnum ten prooi aan een ernstige verkoudheid en raakte aan huis gebonden. Vanuit zijn huis hield hij zich, op voorschrift van zijn arts, steeds minder met zijn circus en andere ondernemingen bezig. Op 7 april 1891 overleed Barnum na een lang ziekbed in het gezelschap van vrienden en familie in zijn landhuis te Bridgeport.⁸³

2.2 Negentiende- en twintigste-eeuwse Barnum publicaties

Er is zoveel over en door Barnum geschreven dat een compleet literatuuroverzicht onmogelijk is te produceren, het volgende behelst dan ook een poging de meest interessante publicaties van vooral historische biografen, (theater, kunst, literatuur en cultuur) historici, (populaire) cultuurwetenschappers, literatuurwetenschappers, en amerikanisten te beschrijven.

Al tijdens Barnums leven, werd de markt overspoeld door biografieën die in werkelijkheid vrijwel exacte replica's waren van de autobiografieën.⁸⁴ Voor een gedeelte kwam dit omdat Barnums eigen publicaties hiervoor vanzelfsprekend een uitstekende bron waren, maar het feit dat Barnum in het laatste decennium van zijn leven de rechten van zijn levensverhaal vrijgaf zal hier ongetwijfeld aan hebben bijgedragen.⁸⁵ Het eerste serieuze werk dat voorgaande publicaties in kwaliteit oversteeg, verscheen in 1923. Het werk van historisch biograaf Morris Robert Werner, kortweg getiteld *Barnum*, was ondanks de overduidelijke sympathie van de auteur voor zijn onderzoeksobject, volgens kunsthistoricus en latere Barnum-biograaf Neil Harris goed geschreven, gebalanceerd, buitengewoon goed onderzocht en tot op heden zeer bruikbaar.⁸⁶ *Barnum* werd binnen korte tijd meerdere keren herdrukt en vormde een inspiratiebron voor verdere analyses van Barnums leven.

⁸² Idem, 319.

⁸³ Idem, 327.

⁸⁴ Idem, 414.

⁸⁵ Idem, 21.

⁸⁶ Harris, *Humbug*, 301.

Dat er juist in de jaren twintig van de vorige eeuw een golf van serieuze studies naar figuren als Barnum verscheen is niet verwonderlijk, Harris legt uit dat:

*The decade of the twenties, with its glorification of advertising and the businessman, its application of Freudianism, and its anti-Puritan crusades, was especially hospitable to Barnum scholarship.*⁸⁷

In dit tijdperk van ‘*pervasive intellectual cynicism about human morality*’, zoals de Amerikaanse historicus David Grimsted het noemt, wordt de publicatie van Werner dan ook opgevolgd door een aantal interessante titels.⁸⁸ Volgens Saxon is de grootste mislukking uit deze periode de verkapte psychoanalyse die Harvey O’Higgins en Edward H. Reede op Barnum loslaten in *The American mind in action* (1928), behalve dat de auteurs te veel het pad van Werner volgden, bevat dit boek een aanzienlijk aantal feitelijke onjuistheden.⁸⁹ Van groter belang is Harvey W. Roots *The unknown Barnum* uit 1927.⁹⁰ Dit boek is vooral interessant omdat het veel nieuwe inzichten in Barnums politieke carrière verschaft. De belangrijkste publicatie uit deze periode is Constance M. Rourke’s hoofdstuk over Barnum in haar boek *Trumpets of Jubilee*.⁹¹ Cultuur- en literatuurwetenschapper Rourke, wordt wel gezien als de grondlegger van de Amerikanistiek, in haar boek dat tevens in 1927 verscheen, analyseert ze vijf Amerikaanse iconen van de negentiende-eeuwse populaire cultuur. Harris noemt het hoofdstuk over Barnum de meest subtiële poging tot dan toe, om de carrière en persoonlijkheid van Barnum te verklaren binnen zijn historische context. Hij voegt er echter wel aan toe dat juist het periodiseren van Barnum en zijn veranderende denkbeelden en ondernemingen iets is waar Rourke niet in slaagt.⁹²

Na de jaren twintig neemt de academische interesse in Barnum af. Van de publicaties over Barnum die desondanks verschijnen is zonder twijfel *P.T. Barnum and the popularization of natural history* het beste.⁹³ Het artikel van John Rickards Betts verscheen in 1959 in het *Journal of the history of ideas* en beschreef hoe Barnum met zijn museum de

⁸⁷ Idem, 301.

⁸⁸ David Grimsted, ‘Humbug and humor. The study of American popular culture’, *Reviews in American history* 2;2 (1974) 193.

⁸⁹ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 415.

⁹⁰ Harris, *Humbug*, 301.

⁹¹ Idem, 301.

Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 415.

⁹² Harris, *Humbug*, 301.

Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 415.

⁹³ John Rickards Betts, ‘P.T. Barnum and the popularization of natural history’, *Journal of the history of ideas* 20;3 (1959) 353-368.

natuurhistorische wetenschap populariseerde. Verder verscheen er datzelfde jaar nog een nuttige biografie: In *The fabulous showman. The life and times of P.T. Barnum* weet de populaire Amerikaanse biograaf Irving Wallace voor het eerst door te dringen in Barnums privé-leven, iets wat tot dan toe nog niet was gelukt en ook voor latere biografen een uitdaging bleek.⁹⁴

Barnum revival

Humbug. The art of P.T. Barnum

In 1974 kondigt David Grimsted, historicus gespecialiseerd in het Amerika van voor de burgeroorlog, al een kleine ‘*P.T. Barnum boom*’ aan, in zijn recensie van *Humbug. The art of P.T. Barnum*, door sociaal kunsthistoricus Neil Harris.⁹⁵ Het boek van Harris was inderdaad het meest voornamelijk wetenschappelijke boek in een reeks van publicaties over Barnum en herdrukken van Barnums eigen werken. Dat het ook het beginpunt was van een wetenschappelijke opleving rond P.T. Barnum die tot op heden voortduurt, had Grimsted echter niet kunnen voorzien.

In een tijd dat onderzoek naar het veld van de populaire cultuur nog vaak werd afgekeurd omdat het geworteld zou zijn in nostalgie, ‘*camp*’ en ‘*anti-intellectueel enthousiasme*’ (1973) presenteert Harris een serieuze studie naar de negentiende-eeuwse populaire cultuur en haar belangrijkste Amerikaanse uitbater.⁹⁶ In zijn fragmentarische biografie gaat Harris op zoek naar Barnums publieke rol; de manier waarop hij munt slaat uit zijn gevoel voor populaire smaak; Barnums eigen visie daarop; en de verklaring voor zijn succes. Hierbij gaat hij zijn onderzoeksobject zeer genuanceerd te lijf, hij gaat op zoek naar:

*...neither a good-natured deceiver nor an evil-minded philistine, but an intelligent, complex, and well-organized entrepreneur whose business involved the myths and values of a self-proclaimed democracy.*⁹⁷

De belangrijkste bijdrage die Harris met zijn boek levert aan het wetenschappelijke debat rond Barnum is het theoretische begrip ‘operational aesthetic’. Dit begrip wordt door Harris

⁹⁴ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 415.

⁹⁵ Grimsted, ‘Humbug and humor’, 193.

⁹⁶ Grimsted, ‘Humbug and humor’, 193, 194.

⁹⁷ Harris, *Humbug*, 68.

gebruikt om het succes van *humbugs* als Joice Heth en de *Fejee mermaid* te verklaren. Harris benadrukt het cruciale belang van zowel claims van authenticiteit als valsheid in de meest succesvolle humbugs.⁹⁸ Door zijn vondsten door het publiek zelf te laten interpreteren speelde Barnum in op de passies van zijn democratisch ingestelde publiek dat graag hun individuele oordeel velde en hiertoe niet de kans kreeg in musea voor serieuze kunst of wetenschap. Of zoals Grimsted het uitlegt:

*In short, Barnum offered a public, determined to judge but unsure how to do it, a true and false test instead of asking them to assay more complex truths.*⁹⁹

Ondanks alle deugden bevat dit vroeg cultuurwetenschappelijke werk ook enkele mankementen. Zo maakt Harris relatief zeer weinig gebruik van Barnums eigen proza - dat rijker was dan alleen zijn autobiografieën - te meer daar hij in zijn studie bijzonder veel andere auteurs aanhaalt. Een belangrijkere kritiek op het werk van Harris is dat de auteur ervan uitgaat dat er geen privé-Barnum bestond. Deze kritiek wordt vooral in A.H. Saxons *P.T. Barnum the legend and the man*, uit 1989, geuit.¹⁰⁰ Harris voelt zich gesterkt in deze opvatting door het essay van Constance Rourke, tot dan toe de belangrijkste academische publicatie over Barnum.¹⁰¹ Hij schrijft in zijn inleiding dat Barnum een publieke man was die graag zijn privacy behield:

*Indeed, one is not even sure that he had a notion of privacy, so completely did he define his own needs and reactions in public terms. His inner life, if it existed, was carefully shielded.*¹⁰²

Een vluchtige blik op Barnums autobiografie uit 1882 had aan deze twijfel, over het bestaan van Barnums privé-leven, een einde gemaakt. Het boek wordt namelijk als volgt aan zijn gezin opgedragen: 'To my family I dedicate this story of a life which has been largely devoted to their interests and service.'¹⁰³ Juist omdat Harris kiest zijn verhaal in de vorm van

⁹⁸ Harris, *Humbug*, 5.

⁹⁹ Grimsted, 'Humbug and humor', 195.

¹⁰⁰ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 4.

¹⁰¹ Harris, *Humbug*, 4.

Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 4.

¹⁰² Harris, *Humbug*, 5.

¹⁰³ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), titelpagina.

een biografie te gieten, is de afwezigheid van ‘Barnum de man’ een zwakte.¹⁰⁴ Dit is dan ook de beweegreden achter de volgende belangrijke Barnum publicatie.

P.T. Barnum. The legend and the man

De titel zegt al genoeg, in *P.T. Barnum. The legend and the man* (1989) zoekt A.H. Saxon naar de verschillen en spanningen tussen de publieke en de privé-Barnum. Om te bewijzen dat Barnum meer was dan alleen een Yankee uit Connecticut gaat theaterhistoricus A.H. Saxon verder en dieper dan alle auteurs voor hem. Saxon verhuisde naar Barnums woonplaats Bridgeport om daar meer dan tien jaar aan onderzoek naar de legendarische showman te besteden. Voor zijn werk heeft hij duizenden bronnen onder ogen gehad, waarvan een groot aantal nog nooit door onderzoekers was behandeld. In zijn uitvoerige biografie beschrijft hij zijn onderzoeksobject in zestien themagebonden hoofdstukken, zoals *Bethel, A religion of healthy-mindedness, Showman Barnum* en *The universal Yankee*. Hoewel Saxon zelf meent niet een klassieke biografie te hebben geproduceerd, leest zijn werk meer als dat van Harris als een lineair levensverhaal gevuld met anekdoten. Dit betekent echter niet dat het boek inlevert aan academische waarde. Integendeel, Saxon presenteert een groot aantal nieuwe inzichten. Zo komt Barnums religiositeit centraal te staan en betreft de auteur zijn onderzoeksobject enkele keren op leugens en slordigheden. Aangetoond wordt bijvoorbeeld dat Barnum Joice Heth niet in Bethel begraven heeft zoals hij schreef in zijn eerste autobiografie.¹⁰⁵ Ook werpt Saxon licht op het familieleven van Barnum en zijn in mysteries gehulde vrouwen Charity en Nancy. Bovendien worden in het boek enkele misvattingen over de arbeidsverdeling tussen Barnum en zijn verschillende partners recht gezet. De grote zwakte van dit werk is de relativerende toon die Saxon vaak aanslaat. Hoewel de theaterhistoricus in zijn inleiding schrijft dat, ondanks de bewondering voor zijn object, hij Barnums portret niet altijd in de ‘the most flattering colors’ schilderde, veroordeelt hij de circusdirecteur nergens in zijn tekst.¹⁰⁶ Vanuit een academisch onpartijdig standpunt is dit zeer lovenswaardig. Een wetenschapper hoort immers afstand te nemen van zijn onderzoeksobject en zijn persoonlijke waardering mag geen invloed hebben op zijn werk. Bij Saxon is dit duidelijk wel het geval, alle door hem beschreven ‘moreel verwerpelijke’ handelingen van Barnum worden weg gerelativeerd (‘omdat dat vroeger heel normaal was en

¹⁰⁴ Grimsted, ‘Humbug and humor’, 196.

¹⁰⁵ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 74.

¹⁰⁶ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 7.

iedereen het deed')¹⁰⁷ zodat hij zich er niet negatief over hoeft uit te spreken, terwijl hij zich wel op allerlei positieve manieren over de 'prince of humbugs' uit.¹⁰⁸ Na een beschrijving van Barnum die slaven kocht en ze lijfstraffen gaf, schrijft Saxon bijvoorbeeld:

*Let us be candid about the matter and have done with it: Barnum's opinion of blacks during the pre-Civil War era was no higher than that of most of his countryman, whether Southerners or Northerners. They were chattels, things to be bought and sold, like any other commodity. Many people around this time – including eminent scientists like Harvard's Louis Agassiz – were even prepared to argue for their being a separate species, inherently inferior and degenerate. Under such circumstances, why should Barnum not have purchased one of them as a manservant and later taken payment for the Ceres (een verkochte stoomboot) in such "coin of the realm"?*¹⁰⁹

Saxon beticht Barnum niet van hypocrisie ondanks dat hij uit het 'Vrije Noorden' kwam waar slavernij vrijwel overal al sinds 1827 was verboden - uit welk feit overigens valt te deduceren dat er dus óók veel mensen waren die negers wél als mens zagen – of omdat hij twintig jaar later als politicus pleitte voor het stemrecht van zwarten.¹¹⁰ Ook wordt Saxon door zijn latere collega Benjamin Reiss terecht bekritiseerd om het argument dat Barnum aanvankelijk in Joice Heth als 160 jaar oud kindermeisje van George Washington geloofde.¹¹¹ Volgens Reiss is een dergelijke uitspraak bijzonder naïef en bedoeld om Barnum te beschermen van al te negatieve oordelen.¹¹²

Hier houdt de kritiek van Reiss op Saxon overigens niet op. De manier waarop Saxon de relatie tussen Barnum en Heth beschrijft, is volgens Reiss veel te vriendschappelijk en collegiaal. Een van de belangrijkste beweegredenen voor de latere publicatie *The showman and the slave. Race, death, and memory in Barnum's America* (2001) van Reiss, is de volgende passage uit het boek van Saxon:

¹⁰⁷ Idem, 84-85.

¹⁰⁸ Idem, 94, 97, 101, 110.

¹⁰⁹ Idem, 85.

¹¹⁰ Reiss, *The showman and the slave*, 24, 196.

¹¹¹ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 85.

¹¹² Reiss, *The showman and the slave*, 22, 231n25.

*Let there be no crocodile tears shed over the fate of Joice Heth. Her managers appear to have treated her decently enough, and for months she had been at the center of public attention, basking in her role of Washington's "nurse".*¹¹³

E pluribus Barnum.

The great showman and the making of U.S. popular culture

Na de publicatie van Saxon verschijnen er een tijd lang geen puur biografische publicaties meer over Barnum. In plaats daarvan verschijnen er meer thematische studies naar Barnum en zijn ondernemingen. Deze verandering heeft ongetwijfeld te maken met ontwikkelingen in de geschiedwetenschap. De tijd van de 'grote mannen geschiedenis' is voorbij en de tijd van het postmodernisme is aangebroken. Er is meer oog voor kleine processen in de geschiedenis en het 'grote verhaal' raakt versplinterd. Minderheidsgroeperingen krijgen een stem in de geschiedenis en het relativeren van dingen, zoals Saxon deed is praktisch een taboe geworden. Het eerste hoogtepunt uit deze nieuwe stroom van publicaties verschijnt in 1997, van de hand van literatuurhistoricus Bluford Adams. In *E pluribus Barnum. The great showman and the making of U.S. popular culture* probeert Adams de negentiende-eeuwse, Amerikaanse behoefte aan een figuur als Barnum en de vraag naar populaire cultuur te verklaren.¹¹⁴ Dit doet hij vanuit de *Cultural studies*. In zijn boek bestudeert hij zowel Barnum zelf als zijn publiek:

*I examine P.T. Barnum's role as a purveyor of public amusements, and I investigate the social and political forces that produced the need for Barnumesque culture.*¹¹⁵

Dit doet Adams zoals hij het zelf noemt in een 'series of meditations on nineteenth-century U.S. popular culture that take Barnum as their nodal point.'¹¹⁶ Adams concentreert zich op drie thema's: de veranderende klassenverhoudingen en de manieren waarop de klassen op Barnums amusement reageerden; Barnums exploitatie van de racistische angsten en fantasieën van een overwegend blank publiek; en Barnums omgang met feminisme en het patriërchaat, door vrouwen (zowel in het publiek als op het podium) meer in de populaire

¹¹³ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 74.

¹¹⁴ Adams, *E Pluribus Barnum*, XI.

¹¹⁵ Idem, XI.

¹¹⁶ Idem, XII.

cultuur te betrekken.¹¹⁷ Deze thema's behandelt hij aan de hand van analyses van de verschillende aspecten rond de (publieke) persoon Barnum.

In het eerste en voor dit onderzoek zeer relevante hoofdstuk analyseert Adams de manier waarop Barnum zich gedurende zijn carrière presenteert in zijn semi-autobiografische en autobiografische werken. Hij concludeert dat Barnum zich gedwongen zag naarmate hij steeg op de sociale ladder zijn zelfpresentatie aan te passen aan de geldende normen en waarden van de klasse waartoe hij zelf behoorde en de klasse die hij bedient met amusement. Hierbij concentreert Adams zich vooral op de verschillen tussen drie autobiografische producten van Barnum: Ten eerste Barnums autobiografieën die vanaf 1855 verschenen; ten tweede de pseudo-autobiografische krantenreeks *The adventures of an adventurer: Beeing some passages in the life of Barnaby Diddleum* die hij schreef in 1841; en ten slotte zijn correspondentie met de *New York Atlas* die hij schreef tijdens zijn Europese tours met Tom Thumb. Hoewel al langer bekend was dat Barnum een pseudo-autobiografisch levensverhaal voor een krant had geschreven, is Adams een van de eerste historici die met dit materiaal aan de slag gaat. Dit terwijl onderzoekers er lange tijd van overtuigd waren dat het materiaal vernietigd was. Hoewel zeer waardevol, houdt Adams in zijn analyse geen rekening met Barnum als privé-persoon. Hierdoor kan zijn analyse geplaatst worden in het debat van vóór Saxons *P.T. Barnum. The legend and the man*. Bovendien scheert Adams de verschillende typen autobiografische werken te veel over één kam. *Adventures of an adventurer*, cruciaal in Adams betoog, is door Barnum geschreven op het moment dat hij nog geen publieke figuur was. Het gebruik van een pseudoniem verschafte Barnum de vrijheid dingen te schrijven waar hij als beroemdheid nooit mee weg zou komen.¹¹⁸ Deze positie staat in schril contrast met de context waarin Barnum zijn autobiografieën schreef. Om Barnum een publieke persoon te noemen is later in zijn carrière misschien een understatement, hij was een regelrechte beroemdheid. Mensen kochten kaartjes voor het *American Museum*, speciaal om Barnum te bekijken.¹¹⁹ Het is daarom dat ik me concentreer op de verschillende autobiografieën en daarmee verder bouw op het werk van Adams.

In zijn eerste hoofdstuk, getiteld *All things to all people*, behandelt Adams ook Barnums status als beroemdheid. Hoewel er nog geen publicatie is verschenen die zich exclusief concentreert op Barnums beroemdheid, schaaft Adams zich hiermee in een leger

¹¹⁷ Idem, XII, XIII.

¹¹⁸ Reiss, *The showman and the slave*, 177.

¹¹⁹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 150-151, 153, 155, 245, 412, 677.

Barnum, *The life of*, 292-293, 375-376.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 142, 324-325.

van auteurs die Barnum opvoeren in hun behandeling van het uiterst actuele onderwerp ‘celebrity’.¹²⁰ Adams concludeert dat Barnums publieke imago een marketingtruc was, Barnum verkocht zijn beroemdheid door zijn naam of gezicht aan een aantal producten te verbinden. Ditzelfde deed Barnum ook met de naam en afbeeldingen van Tom Thumb en Jenny Lind. Zo ontwikkelde Barnum de voorloper van de merknaam.¹²¹ Bovendien geeft hij een duidelijke periodisering van Barnums beroemdheid: Volgens Adams was Barnums beroemdheid in de jaren vijftig van de negentiende eeuw nog afhankelijk van zijn streken en ondernemingen, terwijl vanaf de publicatie van *Struggles and triumphs*, twintig jaar later, Barnums amusement juist werd gedragen door zijn superieure beroemdheid.¹²²

Het tweede hoofdstuk wijdt Adams aan een analyse van de tournee met Jenny Lind en Barnums verwoede pogingen Lind bij de Amerikaanse culturele elite te introduceren.¹²³ Hierop volgt een hoofdstuk over hoe Barnum probeerde zowel een middenklasse als een arbeiderspubliek naar zijn museum te lokken.¹²⁴ De ‘*moral dramas*’, die werden opgevoerd in de *lecture room* van het museum en hoe deze zich richtten op middenklasse gezinnen, is het onderwerp van het vierde hoofdstuk.¹²⁵ Het voorlaatste hoofdstuk is gewijd aan de manier waarop etnografische spektakels worden gepresenteerd in de circussen die Barnum in de laatste decennia van zijn leven leidde.¹²⁶ In zijn laatste hoofdstuk onderzoekt Adams de invloed die Barnum na zijn dood had op de wereldtentoonstelling van 1893.¹²⁷ In alle hoofdstukken staat de opkomst van de Amerikaanse middenklasse als een culturele en commerciële kracht centraal.

Een belangrijk punt van kritiek is, volgens historicus Paul Gilmore, dat Adams een aantal interessante ideeën opwerpt, maar daar niet verder op ingaat. Hoewel hij wel degelijk

¹²⁰ Voorbeelden zijn:

Sidonie Smith & Julia Watson, *Reading autobiography. A guide for interpreting life narratives*, (Minneapolis & Londen 2001) 103.

Michael Diamond, *Victorian Sensation. Or, the spectacular, the shocking and the scandalous in nineteenth-century Britain* (Londen 2003) 248-252.

Jeffrey Louis Decker, *Made in America. Self-styled success from Horatio Alger to Oprah Winfrey* (Minneapolis & Londen 1997) 138.

Karen Haltunen, *Confidence Men and painted woman. A study of middle-class culture in America, 1830-1870* (New Haven & Londen 1982) 30.

Leo Braudy, *The frenzy of renown: fame & its history* (New York 1986) 499-512.

¹²¹ Adams, *E Pluribus Barnum*, 36-38.

William M. O'Barr, ‘A Brief History of Advertising in America’, *Advertising & Society Review Supplement. Advertising & society review* 6:3 (2005) 132.

¹²² Adams, *E Pluribus Barnum*, 37.

¹²³ Idem, 42.

¹²⁴ Idem, 90.

¹²⁵ Idem, 116.

¹²⁶ Idem, 165.

¹²⁷ Idem, 193.

de kennis over Barnum vergroot, kunnen zijn conclusies alles behalve vernieuwend worden genoemd, aldus Gilmore:

*A number of scholars have already suggested that Barnum created and exploited a middle-brow, middle-class, cross-gendered audience by balancing bourgeois decorum with transgressive titillation in his management of attractions like Lind, the museum, and its moral dramas. Even in the final chapter, Adams does not use Barnum and his entertainments to tell us something new about nineteenth-century American culture, the ideologies of gender, race, and imperialism, or the place of popular culture in the United States. Rather Adams “demonstrates” (180) or “exhibits” (181) “truths” about these various topics that other scholars (Edward Said, for instance) have already documented.*¹²⁸

James W. Cook, professor in geschiedenis en amerikanistiek aan de Butler universiteit in Indianapolis vult deze kritiek aan, door erop te wijzen dat Adams het laatste gedeelte van zijn ondertitel (*the making of U.S. popular culture*) lijkt te zijn vergeten. Bovendien verwijt Cook Adams dat hij niet ingaat op de ‘carnavaleske’ traditie waar Barnum en de zijnen op hebben voortgebouwd.¹²⁹ Daarom besloot Cook hier zelf een boek aan te wijden.

The arts of deception.

Playing with fraud in the age of Barnum

In *The arts of deception. Playing with fraud in the age of Barnum* plaatst historicus en amerikanist James W. Cook P.T. Barnum in een lange traditie van populaire cultuur die hij laat beginnen in het Pressburg (tegenwoordig Bratislava) van 1769, aan het hof van de Habsburgse keizerin Maria Theresa.¹³⁰ Hier kwam, misschien wel voor het eerst, een attractie tot stand, waarvan de charme juist bestond uit het vraagstuk over de authenticiteit ervan. Het gaat om de legendarische Ottomaanse schaker. Dezelfde mechanische schaker die Barnum zo’n tachtig jaar later in Boston zodanig beconcurrerde, dat het hem aanzette Joice Heth ook tot automaat te benoemen. Cook beschrijft hoe de betekenis van de schaakspeler in de

¹²⁸ Paul Gilmore, ‘Book review. E Pluribus Barnum. The great showman and the making of U.S. popular culture’, *Modernism/Modernity* 5;2 (1998) 170, 171.

¹²⁹ James W. Cook, ‘Mass Marketing and Cultural History. The Case of P.T. Barnum’, *American quarterly* 51;1 (1999) 184, 185.

¹³⁰ James W. Cook, *The arts of deception. Playing with fraud in the age of Barnum* (Cambridge en London 2001) 34, 36.

tussenliggende tijd was veranderd. Terwijl de schaker aanvankelijk door zijn exploitanten werd gepresenteerd als wonder der Verlichtingswetenschap, werd hij gedurende zijn lange leven steeds vaker afgeschilderd als twijfelachtige curiositeit. Het is hierin dat Cook voortbouwt op het door Neil Harris geïntroduceerde begrip ‘operational aesthetic’. Bij Harris wordt dit begrip vooral ingezet als een simpele en egalitaire manier om uitingen van kunst en wetenschap te duiden. Cooks alternatief hiervoor, ‘artful deception’, is juist gebaseerd op het zelfbewustzijn van het publiek en de complexe verbanden waarbinnen het publiek het tentoongestelde ziet. Deze ‘artful deception’ is de meest karakteristieke eigenschap die een groot aantal kunst- en amusementsvormen tot op heden met elkaar verbindt, van mechanische schakers, rariteitenkabinetten, goochelaars en levensechte *trompe l’oeil* schilderijen tot het moderne Amerikaanse worstelen en de virtuele realiteit van de toekomst. Wat Cook duidelijk aantoonde in zijn boek, is de veranderende betekenis van bepaalde objecten of uitingen in veranderende tijden. Zo laat hij bijvoorbeeld zien dat Barnum zijn carrière begon in een tijd waarin de Verlichting, met zijn nadruk op respectabiliteit, wetenschap en rede werd vervangen door de populaire democratie, met een opkomende middenklasse, een marktrevolutie en technische innovaties die het dagelijkse leven sterk transformeerden.

De bovengenoemde complexiteit waarmee het publiek volgens Cook het tentoongestelde beredeneerde is volgens Benjamin Reiss een van de voornaamste zwaktes in Cooks argumentatie. Reiss geeft het volgende voorbeeld uit Cooks boek:

...“viewers used the popular cultural puzzle to think about and offer opinions” on such issues as the “threshold separating artful imitation and criminal deception . . . and the increasingly provisional and unstable status of printed information in the emerging urban-industrial society” (p. 71).¹³¹

Cook betoogt dat het publiek niet alleen op complexe manieren reageerde, maar zich daar ook sterk van bewust was, iets wat hij volgens Reiss nergens bewijst. Bovendien bekritiseert Reiss - ironisch genoeg net als Cook dat zelf drie jaar eerder deed – het feit dat de ondertitel van het boek (*Playing with fraud*) niet wordt uitgewerkt.¹³² Een analyse van het begrip fraude ontbreekt inderdaad volledig in Cooks boek.

¹³¹ Benjamin Reiss, ‘Tricking the eye and exposing the body. The dialectics of mass deception’, *Reviews in American history* 30 (2002) 84.

¹³² Reiss, ‘Tricking the eye and exposing the body’, 84.

Een nog groter probleem heeft Reiss ermee dat Cook een analyse van racisme in de verschillende amusementsvormen die hij analyseert uit de weg gaat.¹³³ Cook verwijst wel naar racistische elementen in zijn onderzoeksobjecten maar slaagt er niet in deze op een zinvolle wijze aan de kern van zijn onderzoek te verbinden. Deze lacune wordt in hetzelfde jaar gevuld door literatuurhistoricus Benjamin Reiss met een publicatie waarin Barnums omgang met ras en racisme centraal staat.

The showman and the slave.

Race, death and memory in Barnum's America

In *The showman and the slave. Race, death and memory in Barnum's America* gaat Benjamin Reiss op zoek naar het verloren verhaal van Barnum en Joice Heth. Verloren volgens Reiss, omdat, ondanks al haar roem, het leven van Heth dubbel is uitgewist; één keer door slavernij; de tweede keer door bedrog:

*Because slaves were not citizens and indeed were considered less than fully human, they have little autonomous presence in the records that historians and genealogists use to resuscitate the dead. Unlike most slaves, though, she went on, in old age, to lead a public life, an exhaustive record of which needed only to be unearthed. But that record is little more than a thorough account of who Joice Heth was not. This book is mainly an attempt to reconstruct Heth's public persona as the nurse of Washington and the oldest living human, partly an attempt to track down the private Joice Heth, and throughout an effort to explore the cultural significance of both.*¹³⁴

Het eerste deel van het boek behandelt de belangrijkste scènes in de tentoonstelling van Heth, waaronder de autopsie. Het tweede gedeelte analyseert de manieren waarop er na de autopsie over de hele affaire werd geschreven, door zowel Barnum als de pers. In deze twee delen, *Death and dying* en *Resurrection* figureren vooral het blanke publiek en Barnum zeer prominent. Pas in het derde gedeelte, *Life* in het hoofdstuk *A speculative biography* krijgt Joice Heth alle aandacht. In dit korte hoofdstuk volgt de lezer Reiss zijn 'detective-achtige' zoektocht naar het leven van Heth voor haar pad dat van Barnum kruiste.

Met dit alles betoogt Reiss dat:

¹³³ Idem, 84.

¹³⁴ Reiss, *The showman and the slave*, 5.

*To make sense of Joice Heth on tour is to “catch a slice of mid-nineteenth-century America off guard,” providing entry to that society’s “unspoken assumptions” and its “underlying and competing fictions of national, racial, regional, class- and gender based, religious, and individual identities”.*¹³⁵

Dit doel lijkt te zijn bereikt, hierover ben ik het met alle critici eens. Voor mijn onderzoek is het werk van Reiss vooral interessant vanwege het tweede deel waarin heel duidelijk het beeld wordt gereconstrueerd van een Barnum die, geconfronteerd met zijn weinig respectvolle verleden als exploitant van een oude, invalide slavin, zijn uiterste best doet de hele affaire te verbergen. Waar hij er in zijn pseudo-autobiografische krantenreeks *Adventures of een adventurer*, in 1841, nog prat op ging dat hij zelf de geestelijk vader was van de show die Joice Heth opvoerde en Heths gehoorzaamheid kocht door haar whiskyverslaving te misbruiken, schrijft hij in zijn autobiografie van 1855 dat hij aanvankelijk zelf geloofde in het bijzondere verhaal van Heth en dat (ondanks de autopsie) het onderwerp waarschijnlijk altijd in mysterie gehuld zal blijven.¹³⁶

Zoals boven al aangegeven biedt het onderzoek van Reiss verschillende nieuwe inzichten in de verhouding tussen Barnum en Heth en bovendien een aantal interessante doch betwiste theorieën. Ondanks de erudiete aard van de publicatie is het boek verre van perfect. Verschillende critici wijzen erop dat Reiss bepaalde begrippen uit de cultuurwetenschap verkeerd hanteert.¹³⁷ Bovendien betreft historicus Edward J. Balleisen Reiss op enkele grove slordigheden. Zo verwijst Reiss in zijn hoofdstuk over het leven van Heth naar George Washington als zijnde de president in maart 1788, Washington werd echter pas enkele maanden later verkozen tot president.¹³⁸ Hier bovenop komt nog eens dat enkele van de contexten die Reiss schetst geen recht doen aan de werkelijkheid. Zo verwijst hij naar een contemporain demografisch onderzoek wat ondertussen als zeer achterhaald, en dus als onbruikbaar, is bestempeld.¹³⁹

¹³⁵ Edward J. Balleisen, ‘The celebrated showman unmasked’, *Reviews in American history* 30 (2002) 394.

¹³⁶ Reiss, *The showman and the slave*, 27.

¹³⁷ Balleisen, ‘The celebrated showman unmasked’, 398.

Elizabeth Reitz Mullenix, ‘Book review. The showman and the slave. Race, Death and memory in Barnum’s America’, *Theatre journal* 56;2 (2004) 334.

¹³⁸ Balleisen, ‘The celebrated showman unmasked’, 398.

¹³⁹ Idem, 398.

Met dit Historiografisch debat hoop ik inzicht te hebben gegeven in de literatuur die voor dit onderzoek het meest relevant is en de persoon P.T. Barnum enigszins bekend te hebben gemaakt. Het theoretische kader dat de bovengenoemde publicaties bieden bevat de informatie die nodig is geweest voor het onderzoek naar de verschillende autobiografieën van P.T. Barnum.

3. Zelfpresentatie en beroemdheid

Do not depend on others. Your success depends upon your own individual exertions. Trust not to the assistance of friends; but learn that every man must be the architect of his own fortune. P.T. Barnum¹⁴⁰

...I always pitied the simpleton who relies on luck for his success. Luck is in no sense the foundation of my fortune; from the beginning of my career I planned and worked for my success. To be sure, my schemes often amazed me with the affluence of their results, and, arriving at the very best, I sometimes “builded better than” I “knew”. P.T. Barnum¹⁴¹

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op Barnums zelfpresentatie. Hoe presenteerde hij zich in zijn autobiografieën, waarom deed hij dit op die manier en veranderde dit door de tijd heen? Het tweede gedeelte behandelt Barnums beroemdheid. Hoe kwam hij eraan, wat deed hij ermee en waarom deed hij dat? Simpele vragen voor een complex probleem.

3.1 Barnums zelfpresentatie

Barnums autobiografieën laten er geen twijfel over bestaan, Barnum is de meester over zijn eigen lot. Deze boodschap komt even duidelijk terug in alle in dit onderzoek geanalyseerde autobiografieën. Hoewel hij het begrip ‘self-made man’ nooit gebruikte met betrekking tot zichzelf, was Barnum bij uitstek een self-made man. Vooral in de editie van 1882, waarin dicht bij het slot een nostalgische toespraak is opgenomen over Barnums geboortedorp, Bethel, komt zijn levensverhaal sterk over als wat hij zelf noemde een verhaal van bescheiden herkomst tot hoog en eerbiedwaardig succes.¹⁴²

De sociologe Diane Bjorklund benadrukt in haar boek *Interpreting the self. Two hundred years of American Autobiography* de invloed van het Darwinisme op de negentiende-eeuwse self-made man.¹⁴³ Zo betoogt ze dat de ‘self-made man in de dop’ zich aanpast aan de omgeving van zijn vroege leven. Deze transformatie behelst een soort

¹⁴⁰ Barnum, *The life of*, 398.

¹⁴¹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 270.

¹⁴² Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 351-358.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), VI.

¹⁴³ Bjorklund, *Interpreting the self*, 69-70.

evolutie, waardoor de self-made man zich langzaamaan optrekt tot boven zijn omgeving. In deze analogie belichaamt de uiteindelijk succesvolle self-made man het hoogtepunt van de evolutie.¹⁴⁴ Uit recensies van de autobiografie blijkt dat de beschrijving van deze persoonlijke evolutie werd beschouwd als een van de meest positieve eigenschappen van het boek, een recensent van de *New York Times* schreef in 1871:

*In this country, more perhaps than in any other, Success is regarded as the test of worth:-and BARNUM is the embodiment and impersonation of success. From being poor and obscure, he has rapidly made himself very rich and very famous.*¹⁴⁵

Dit proces van zelfverbetering wordt ook wel ‘character building’ genoemd. Door middel van systematische zelfcontrole en zelfverbetering konden de rationele vermogens het hoofd bieden aan onbeschaafde passies en de mens op het pad houden dat zou leiden tot het volledig ontplooiën van al zijn talenten.¹⁴⁶ Zich beroepend op de Bijbelpassage over de onrechtvaardige rentmeester (Mattëus 25:14-30), waarin wordt opgeroepen talenten niet te verspillen, ontspooten de Amerikaanse, liberale kerkgenootschappen zich ook als voorvechters van de zelf te bepalen lotsbestemming. ‘God helpt hen die zichzelf helpen’, was de gedachte.¹⁴⁷ Ook de ‘nieuwe middenklasse’ maakte gedurende de negentiende eeuw van zelfverbetering een ideaal. In dit verband was het voor de mannelijkheid van de middenklasse vooral belangrijk zich te ontworstelen aan het vaste uurloon en de lichamelijke arbeid.¹⁴⁸ Ook Barnum beschreef in zijn autobiografieën heel duidelijk een pad van zelfontplooiing.

Al vroeg in zijn leven nam Barnum zijn lot in eigen handen door zijn vader duidelijk te maken dat lichamelijke arbeid niets voor hem was om daarop als verkoper in de winkel van zijn vader te worden aangesteld.¹⁴⁹ Niet veel later raakte hij bekend met de ‘dog eat dog’-wereld van het ongebreidelde kapitalisme, als winkelbediende in de ruilwinkel waar hij als tiener werkte. In zijn eerste autobiografie uit 1855 schreef hij dat iedereen elkaar in deze winkel probeerde te belazeren.¹⁵⁰ Zo leerde hij dat: ‘wherever there are conflicting interests,

¹⁴⁴ Bjorklund, *Interpreting the self*, 81.

¹⁴⁵ Geciteerd uit: Adams, *E Pluribus Barnum*, 24.

¹⁴⁶ Charles L. Ponce de Leon, *Self-Exposure: Human-Interest Journalism and the Emergence of Celebrity in America, 1890–1940* (Chapel Hill & Londen 2002) 21.

Decker, *Made in America*, XVIII, XXV.

¹⁴⁷ Braudy, *The frenzy of renown*, 506

¹⁴⁸ Young, *Middle-class culture*, 14

¹⁴⁹ Barnum, *The life of*, 28.

¹⁵⁰ Idem, 99.

men are very apt to think of self first.’¹⁵¹ Hoewel hij deze ervaring beschouwde als een waardevol inzicht in de menselijke natuur, was hij dankbaar dat het slechts een tijdelijk baantje was. Als hij was ‘afgestudeerd’ aan deze ‘leerschool’, schreef hij, had dat het einde betekend van zijn geweten, moraal en integriteit.¹⁵² Ook Barnums aversie voor loonarbeid is een uiting van zijn drang tot zelfontplooiing. Al was het aangeboden loon nog zo hoog, Barnum liet zich liever in met arbeid waarbij zijn verdiensten evenredig waren aan de energie, volharding, concentratie en tact die hij erin stopte.¹⁵³ Voor hem bestond de uitdaging van ondernemerschap eruit direct de vruchten te kunnen plukken van zijn eigen inspanningen, in plaats van ‘in te dutten’ onder een vast loon.

Ook in zijn privé-leven vertrouwde Barnum, volgens zijn levensverhalen, meer op zijn eigen inzicht dan op dat van anderen. Zo trouwde hij bijvoorbeeld in 1929, tegen de wil van vrienden en familie, - in het bijzonder zijn moeder - onder zijn stand met de twee jaar oudere kleermaakster Charity Hallet.¹⁵⁴ Het succes waarmee Barnum zelf het pad tot zelfontplooiing bewandelde, leidde tot harde uitspraken over hen die hierin minder succesvol waren. Zo deed hij in de autobiografie uit 1882 een generaliserende uitspraak, die op veel werkelozen denigrerend moet zijn overgekomen:

*No person needs to be unemployed who is not over fastidious about the kind of occupation. There are many soft hands (and heads) waiting for light work and heavy pay.*¹⁵⁵

Bovendien schilderde Barnum zichzelf heel duidelijk af als de man van karakter ten opzichte van de ‘onnozele die afhankelijk is van geluk.’¹⁵⁶ Deze houding is typerend voor de ‘self-made man’. Dit komt ook naar voren in het levensverhaal van Frederick Douglass uit 1845.¹⁵⁷ Douglass, die opklom van slaaf tot politicus, beschreef niet te geloven in wat hij noemde de gelukstheorie. Deze houding leidde bij Barnum tot harde uitspraken, zoals:

¹⁵¹ Idem, 23.

¹⁵² Idem, 99.

¹⁵³ Idem, 107.

¹⁵⁴ Idem, 130.

¹⁵⁵ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 326.

¹⁵⁶ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 270.

¹⁵⁷ Frederick Douglass, ‘The autobiography’, in Nina Baym (red.), *The Norton anthology of American literature. Volume A* (Londen & New York 2003) 552.

When people expect to get “something for nothing” they are sure to be cheated, and generally deserve to be. ¹⁵⁸

Behalve als succesvolle self-made man beschreef Barnum zichzelf als de prins van de *humbug*.¹⁵⁹ In zijn eerste autobiografie schreef hij dat hij deze karakterisering zelf de wereld in had geholpen.¹⁶⁰ Over dit imago van de meesterlijke doch vriendelijke oplichter betoogde hij:

It helped to advertise me, and I was willing to bear the reputation-and I engaged queer curiosities, and even monstrosities, simply to add to the notoriety of the museum. ¹⁶¹

Na verloop van tijd kreeg hij echter genoeg van dit imago, Barnum schreef hier later over dat zijn wijdverbreide reputatie van sluwe showman soms vreselijk deprimerend en ergerlijk was.¹⁶² Toen Barnum in 1854 het museum had verkocht om te gaan rentenieren wilde hij deze reputatie kwijt. Aan het einde van zijn eerste autobiografie, *The life of*, dat in deze periode op de markt verscheen, beschreef hij zichzelf niet langer als zakenman maar als een ongekend publiek weldoener.¹⁶³ Het bovenstaande citaat laat ook goed zien dat de naam van Barnum en zijn museum steeds meer synoniem aan elkaar werden. Barnum was de ‘merknaam’, het museum het product. Bovendien wordt in het bovenstaande duidelijk hoezeer Barnums publieke personage bestond uit wat media onderzoeker Jessica Evans noemt een *mediated persona*.¹⁶⁴ De publieke Barnum was geen wezenlijke persoonlijkheid, zoals bijvoorbeeld de privé-Barnum. Barnums publieke persoonlijkheid was de optelsom van al zijn publieke verschijningen, van alles wat er over hem werd geschreven in de pers, tot wat hij zelf schreef in zijn autobiografieën. Ook de beruchtheid van het amusement waar zijn naam aan was verbonden droeg bij aan Barnums *mediated persona*. Uiteenlopende massamedia en andere culturele teksten fungeerden als bemiddelaars tussen Barnum en het massale publiek. Dit brengt een belangrijke eigenschap van beroemdheid in de moderne samenleving aan het licht: afhankelijkheid van massamedia. Vanaf grofweg de negentiende

¹⁵⁸ Idem, 132.

¹⁵⁹ Barnum, *The life of*, 225.

¹⁶⁰ Idem, 225.

¹⁶¹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 142.

¹⁶² Idem, 408.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 191.

¹⁶³ Barnum, *The life of*, 400.

¹⁶⁴ Jessica Evans & David Hasmondhalgh (ed.), *Understanding media. Inside celebrity* (New York 2005) 19.

eeuw is het voor mensen die hun beroemdheid koesteren cruciaal geworden om de massamedia te kunnen bespelen. Zonder massamedium was het onmogelijk om de massa, het publiek, te bereiken.¹⁶⁵ Iets waar Barnum zich maar al te goed bewust van was.

3.2 Beroemdheid

Als man van karakter en zelfgemaakt succes wilde Barnum graag een voorbeeldfunctie vervullen. Nergens is dit zo duidelijk als in zijn autobiografieën, die naast hun amusementswaarde vooral bedoeld waren als leidraad voor jongemannen:

*...I have thought that the review of a life, with the wide contrasts of humble origin and high and honourable success; of most formidable obstacles overcome by courage and constancy; of affluence that had been patiently won, suddenly wrenched away, and triumphantly regained-would be a help and incentive to the young man struggling, it may be, with adverse fortune, or, at the start, looking into the future with doubt and despair.*¹⁶⁶

Tot dit doeleinde bevatte de eerste autobiografie, uit 1855, het artikel *Barnum's rules for success in business* dat hij drie jaar eerder had geschreven voor een bundel getiteld *Practical treatise on business*. Dit artikel bevatte tien vuistregels uiteenlopend van *houd je aan je woord tot maak reclame voor je ondernemingen*.¹⁶⁷ De autobiografie uit 1871 bevat Barnums lezing *The art of money getting*, waarvan ook een ingekorte versie is gepubliceerd in de autobiografie van 1882.¹⁶⁸ *The art of money getting* is grotendeels een uitbreiding van *Barnum's rules for success in business*. Dat zijn autobiografie ook werkelijk als 'handleiding tot succes' werd gebruikt onderstreept volgens A.H. Saxon het verhaal van de Engelse uitbater van een katoenmolen John Fish.¹⁶⁹ Na een lezing op de Engelse *The art of money getting*-tournee in 1858 raakte Barnum aan de praat met Fish, één van zijn grootste bewonderaars.¹⁷⁰ Zonder Barnums levenverhaal, drukte Fish hem op het hart, was hij nu nog een loonslaaf geweest. Na het lezen van *The life of* vroeg de Engelsman zich af wat hem er

¹⁶⁵ Ponce de Leon, *Self Exposure*, 6

¹⁶⁶ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), VI.

¹⁶⁷ Barnum, *The life of*, 394-399.

¹⁶⁸ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 455-505.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 211-232.

¹⁶⁹ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 23.

¹⁷⁰ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 506-508.

van weerhield om net als Barnum geld te verdienen. Hierop plaatste hij een advertentie waarin hij een kapitaalkrachtige partner opriep om samen een katoenmolen te kopen. De rest was ondertussen geschiedenis en dankzij Barnums tips was Fish een succesvolle ondernemer.

Barnum was voor Fish als een goeroe. Volgens de Brit kon hij elke zin uit Barnums autobiografie uit zijn hoofd reciteren en waren enkele van zijn gezinsleden deze kunst ook meester.¹⁷¹ Bovendien praatte Fish zoveel over de Amerikaanse museumdirecteur dat hij onder collega's en concurrenten met trots de bijnaam Barnum droeg, en doopte hij niet veel later twee nieuwe stoomturbines in zijn molen tot *Barnum* en *Charity*.¹⁷² Als 'Barnumfan' zal Fish dan ook onnoemelijk verblijd zijn geweest met het nieuws dat Barnum, die ondertussen weduenaar was geworden, zijn dochter Nancy in 1874 tot echtgenote had gemaakt.¹⁷³

Het bovenstaande, bijna megalomane, voorbeeld van trouwen met de dochter van zijn grootste bewonderaar is extreem, maar het is wel tekenend voor een man die niets liever leek te doen dan in de aandacht staan. Barnum was ten tijde van zijn tweede huwelijk oud en had nog geen mannelijke opvolger voortgebracht, er zit dus wel degelijk een praktische logica achter dit verhaal.¹⁷⁴ Er is echter weinig fantasie voor nodig om te speculeren dat dit tweede huwelijk met een veel jongere vrouw (Nancy was twaalf toen ze Barnum, die toen 59 jaar oud was, voor het eerst ontmoette) een bewuste actie was om de naam van de showman in de media te houden.

Barnum behoorde tot de eerste golf Amerikaanse niet politieke beroemdheden, veelal succesvolle zakenmannen zoals de staalmagnaat Andrew Carnegie en John D. Rockefeller.¹⁷⁵ De Amerikaanse cultuurwetenschapper Leo Braudy ziet in deze mannen een nieuw soort beroemdheden.¹⁷⁶ Deze mannen zijn volgens Braudy niet bekend dankzij hun eigen prestaties, maar door hun tot dan toe ongekende organisatorische kwaliteiten, het samenbrengen van mensen, materialen en methoden op plaatsen waar dat nog nooit was geprobeerd.

Het meest bekend was Barnum dan ook niet vanwege zijn schrijfsels en toespraken over financieel succes. Barnum was vooral beroemd 'omdat hij beroemd was', iets waar hij

¹⁷¹ Idem, 507.

¹⁷² Idem, 508, 513.

¹⁷³ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 323.

¹⁷⁴ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 253-254.

¹⁷⁵ Decker, *Made in America*, XXVII.

¹⁷⁶ Braudy, *The frenzy of renown*, 498-499,.

Ponce de Leon, *Self exposure*, 12.

zelf een grote hand in heeft gehad.¹⁷⁷ Vanuit zakelijke overwegingen deed Barnum er alles aan om zijn naam zo vaak mogelijk in de kranten te krijgen.¹⁷⁸ Zodoende maakte hij optimaal gebruik van de groeiende mogelijkheden die de pers gedurende de negentiende eeuw bood. Barnums naam, streken en zelfs zijn beeltenis werden daardoor bekend in vele huishoudens in de hele Verenigde Staten en, hoewel in mindere mate, over de gehele wereld.

Deze kunst van het adverteren, waarin het publiek zoveel mogelijk aan de naam Barnum en de naam van Barnums ondernemingen werd blootgesteld, had de showman al vroeg in zijn carrière onder de knie. Behalve dat hij tijdens zijn tournee met Joice Heth de kranten vulde met allerlei sensationele advertenties, wist hij ook in de media interesse te wekken voor zijn eerste eigen rondreizende circus in 1836.¹⁷⁹ Zo schrijft hij dat de lokale kranten vaak verslag deden van zijn aankomst in een stad en circuleerde in een groot aantal staten het bericht dat Barnum zou zijn opgepakt en tot de doodstraf was veroordeeld.¹⁸⁰ Deze beschrijvingen zijn bijzonder interessant omdat hiermee wordt geïmpliceerd dat Barnums publieke persoonlijkheid ouder is dan altijd werd verondersteld. Barnum zelf en zijn biografen leggen de nadruk op het ontwikkelen van zijn publieke persoonlijkheid na de aankoop van het *American Museum*.¹⁸¹

Vanaf dat moment cultiveerde Barnum zijn publieke persoon ook als een bezienswaardigheid. Zo beginnen bijvoorbeeld veel van zijn autobiografieën met een gravure van de auteur en hoofdpersoon. In zijn autobiografieën schreef hij uitvoerig over zijn ervaringen met mensen die hem al dan niet herkenden, van mensen die speciaal naar New York kwamen om Barnum te bekijken, tot nietsvermoedende mensen die met de showman in gesprek raakten over de ‘goeie, oude Barnum.’¹⁸² Barnum werd meer dan eens een grotere curiositeit gevonden dan al zijn museumstukken bij elkaar.¹⁸³ Zijn beroemdheid was volgens biograaf Bluford Adams zelfs zo groot dat brieven die simpelweg waren geadresseerd aan ‘Barnum, Amerika’ zijn postbus in Bridgeport vonden en er aan het eind van zijn leven door

¹⁷⁷ Ponce de Leon, *Self-exposure*, 12.
Braudy, *The frenzy of renown*, 554.

¹⁷⁸ Barnum, *The life of*, 176.

¹⁷⁹ Idem, 207.

¹⁸⁰ Idem, 207, 190.

¹⁸¹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 146, 768.
Adams, *E Pluribus Barnum*, 11.

Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 9.
¹⁸² Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 150-151, 153, 155, 245, 412, 677.
Barnum, *The life of*, 292-293, 375-376.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 142, 324-325.

¹⁸³ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 150-151, 245.
Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 324.

heel Amerika Barnum-imitators opdoken.¹⁸⁴ Aanvankelijk zag hij deze imitators slechts als extra reclame voor zichzelf en zijn zaken, later in zijn leven begon hij zich echter aan hen te ergeren.¹⁸⁵ Ook kwam hij aan het einde steeds vaker terug op zijn positieve waardering van zichzelf als prins van de *humbug*.¹⁸⁶ Het vermoede hem steeds meer dat als hij iets eerlijk presenteerde voor wat het was, het publiek hem er toch van beschuldigde hen te hebben misleid.¹⁸⁷ Al relatief vroeg in zijn carrière liet Barnum in sommige persberichten bewust zijn naam weg.¹⁸⁸ De man, zo concludeert literatuurhistoricus Bluford Adams, kwam in de schaduw te staan van de naam.¹⁸⁹ Een onder beroemdheden veel voorkomend verschijnsel dat door media onderzoekers de ‘condition of celebrity’ wordt genoemd.¹⁹⁰

In Jenny Lind ontmoette Barnum iemand die haar status als beroemdheid geheel anders waardeerde. Dit werd duidelijk tijdens Barnums tournee met Lind, toen een van haar vrouwelijke bewonderaars zich verkleedde als bediende om bij haar in de buurt te komen:

I afterwards told Miss Lind of the joke, and suggested that after such evidence of admiration, she should receive a call from the young lady.

*“It is not admiration-it is only curiosity,” replied Jenny, “and I will not encourage such folly”.*¹⁹¹

Anders dan Lind buitte Barnum zijn beroemdheid volledig uit. Uit de autobiografieën blijkt dat het Barnum niet veel uitmaakte of hij positieve of negatieve media-aandacht kreeg. Zoals zijn circus mentor Aaron Turner hem had geleerd, ging het voor een groot gedeelte om beruchtheid: ‘Alle aandacht is goede aandacht.’¹⁹² Toch deed Barnum er in zijn literaire producten alles aan om bewonderenswaardig over te komen, iets wat overigens volledig in lijn is met het genre van de ‘celebrity autobiography’.¹⁹³ Ook is dit een kenmerk van het levensverhaal van de self-made man die zichzelf uiteraard een nastrevenswaardig persoon

¹⁸⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 778.
Adams, *E Pluribus Barnum*, 18.

¹⁸⁵ Idem, 38.

¹⁸⁶ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 408.

¹⁸⁷ Idem, 408.

¹⁸⁸ Idem, 149.

¹⁸⁹ Adams, *E Pluribus Barnum*, 38.

¹⁹⁰ Evans, *Understanding media*, 18-19.

¹⁹¹ Barnum, *The life of*, 324.

¹⁹² Idem, 183.

¹⁹³ Margaretta Jolly (red.), *Encyclopedia of life writing: autobiographical and biographical forms. Vol. 1 A-K* (Londen 2001) 188.

vindt.¹⁹⁴ Voor een groot gedeelte was het ook de auteur zijn persoonlijke obsessie aanbeden te worden. Dit wordt het meest duidelijk in een passage uit zijn pseudo-autobiografische krantenreeks:

*Crown me with fame-erect a monument to my memory-decree me a roman triumph-I deserve all-I stand alone-I have no equal, no rival-I am the king of Humbug-the king among princes. O, it is great, it is glorious-I chuckle now at the might of my sovereignty, the extent of my works, and laugh in ecstasy!*¹⁹⁵

Hoewel dit ongetwijfeld ironisch was bedoeld, kan worden verondersteld dat er toch een kern van waarheid in schuilt. Zeker als in ogeschouw wordt genomen dat Barnum zich aan het eind van zijn leven in advertenties voor zijn circus de zon van de amusementswereld noemde en daarin ook beschreef dat alle mindere hemellichamen hun licht aan hem onttrekken.¹⁹⁶ Bovendien beschreef hij zowel zijn museum als zijn autobiografieën een enkele keer als monumenten voor zijn grootheid.¹⁹⁷

Dat de door Barnum geconstrueerde publieke persoonlijkheid overkwam bij het publiek en de pers blijkt wel uit de uitbreidingen op *Struggles and triumphs*. Bluford Adams beschrijft de verschillende uitbreidingen van Barnums autobiografieën vanaf 1869 als meer een serie biografische perspectieven op een object, dan een traditionele autobiografie, geschreven vanuit de 'ik figuur'.¹⁹⁸ In deze hoofdstukken publiceerde Barnum bijzonder veel positieve recensies, goedkeurende brieven en krantenartikelen over zichzelf en zijn shows. Adams staat terecht versteld over het feit dat al deze uiteenlopende bronnen niet uitmonden in een kakofonie van verschillende beschrijvingen van Barnum. Journalisten, vrienden, beroemdheden en politici schrijven allemaal hetzelfde, namelijk dat hij het symbool was van het potentieel ongelimiteerde succes van de Amerikaanse man.¹⁹⁹ Barnum had dus niet alleen een sterke grip op zijn lot maar ook op zijn *mediated persona*.

¹⁹⁴ Bjorklund, *Interpreting the self*, 17.

¹⁹⁵ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 12, 20.

¹⁹⁶ Adams, *E Pluribus Barnum*, 4, 37.

¹⁹⁷ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 110.

¹⁹⁸ Adams, *E Pluribus Barnum*, 38.

¹⁹⁹ Idem, 39.

4. Privé

I am at home, in the bosom of my family; and “home” and “family” are the highest and most expressive symbols of the kingdom of heaven. P.T. Barnum²⁰⁰

Het bovenstaande citaat is de slotzin uit Barnums eerste autobiografie *The life of*. Op het moment van schrijven had de auteur de intentie om al rentenierend de rest van zijn leven inderdaad in de boezem van zijn gezin door te brengen. De passage roept de vraag op waarom Barnum, als hij zoveel waarde hecht aan *thuis* en *familie*, daarover zo weinig schrijft in zijn verschillende autobiografieën.

Uitputtend onderzoek naar het privé-leven van Barnum is eerder gedaan door A.H. Saxon, in zijn biografie *P.T. Barnum. The legend and the man* (New York & Oxford 1989). Dit hoofdstuk concentreert zich op de spaarzame passages die Barnum besteedt aan zijn familie. Welk beeld van Barnums privé-leven sijpelt er door de beschrijving van zijn publieke leven heen? Waarom deelde Barnum juist deze zeldzame doorkijkjes met zijn lezerspubliek?

4.1 Ouders

Een van de meest prominent aanwezige familieleden in Barnums levensverhaal is zijn grootvader van moederszijde Phinius Taylor, de man naar wie Barnum is vernoemd. Phinius Taylor werd in de autobiografieën van Barnum beschreven als zijn grootste voorbeeld, hij volgde hem bijvoorbeeld in zijn politieke voorkeur voor de democraten en in zijn bekering naar de universalistische kerk.²⁰¹ Over deze man, in wiens gezelschap Barnum het leeuwendeel van zijn jeugd heeft doorgebracht, schreef hij dat hij zijn humor, ondeugendheid maar nog veel meer positieve eigenschappen erfde.²⁰² Al op de eerste pagina van Barnums *The life of*, uit 1855, werd Phinius Taylor, met een gravure, geïntroduceerd.²⁰³ Taylor, een van de grootste landeigenaren in Barnums geboortedorp Bethel, werd vooral opgevoerd om al vroeg in het verhaal een belangrijke les over te brengen.²⁰⁴ Bij de geboorte van zijn kleinzoon had Taylor zijn dochter Irena in naam van haar nieuwe zoon een stuk land gegeven. Op zijn

²⁰⁰ Barnum, *The life of*, 404.

²⁰¹ Idem, 136.

Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 49.

²⁰² Barnum, *The life of*, 10.

²⁰³ Idem, 9.

²⁰⁴ Idem, 9-10, 30-35.

21^e zou Barnum dit land, *Ivey Island*, in ontvangst nemen. Gedurende zijn jeugd werden er door alle dorpingen, inclusief zijn eigen familieleden en in het bijzonder opa Taylor, toespelingen gemaakt op het feit dat Barnum het rijkste jongetje van het dorp was, vanwege zijn waardevolle *Ivey Island*. Op zijn twaalfde wilde de jonge Barnum niet langer wachten en zeurde hij net zo lang tegen zijn vader tot hij *Ivey Island* mocht bezoeken. Met een knecht van zijn vader mocht hij naar *Ivey Island*. Na een urenlange tocht door snelstromende riviertjes en drassige moerassen belandden ze in een nog ‘drassiger’ moeras, met een eiland in het midden waar slechts giftige klimop, ofwel *Ivey*, groeide. De teleurstelling hierover van de jonge Barnum ligt voor de hand, met een nog altijd gebroken hart schreef hij 40 jaar later:

*The truth rushed in upon me. I had been made a fool of by all our neighbourhood for more than half a dozen of years. My rich ‘Ivey Island’ was an inaccessible piece of barren land, not worth a farthing, and all my visions of future wealth and greatness vanished into thin air.*²⁰⁵

In deze harde grap van zijn opa is een vroeg voorbeeld te zien van Barnum die zijn tegenslagen omzet in persoonlijk gewin. Bij de aankoop van het *American Museum* werd hem namelijk gevraagd een stuk ontroerend goed op te geven als onderpand, waarvoor hij dus bij gebrek aan beter het waardeloze *Ivey Island* gebruikte.²⁰⁶ Vandaar dat hij de passage over *Ivey Island* als volgt afsloot:

*I can the more heartily laugh at this practical joke, because that inheritance was long afterwards of service to me. “Ivey Island” was a part of the weight that made the wheel of fortune begin to turn in my favor at a time when my head was downward.*²⁰⁷

Bluford Adams, die in zijn boek *E pluribus Barnum* de showman en het door hem geboden amusement sterk benadert vanuit de klassenproblematiek, leest hierin een kritiek op het erven van rijkdom zoals dat in de aristocratie gebruikelijk is. Adams betoogt dat de grap voor Barnum en zijn dorpsgenoten een overgangsrte van een egalitaire dorpsgemeenschap

²⁰⁵ Idem, 34.

²⁰⁶ Idem, 218.

²⁰⁷ Idem, 35.

inhiel:²⁰⁸ Barnum leerde op een harde manier dat je nooit ‘iets voor niets’ kreeg en dat hard werk aan de basis ligt van alle inkomsten. Leo Braudy noemt dergelijke denkbeelden in zijn boek *The frenzy of renown* inherent aan ‘self-madness’.²⁰⁹ In de edities van 1871 en 1882 wordt deze les overigens ook beschreven.²¹⁰ Dat Barnum zijn waardeloze bezit als onderpand voor het museum gebruikte was echter geschrap.

Zoveel aandacht als zijn grootvader kreeg, zo mysterieus bleven zijn ouders in de autobiografieën. Het enige dat duidelijk werd zijn de beroepen die zijn vroeg overleden vader uitoefende.²¹¹ Pas in de editie van 1882 beschreef Barnum iets over de rolverdeling in zijn ouderlijk gezin. In een toespraak die in zijn autobiografie was opgenomen beschreef hij zijn ouderlijk huis in voor de hand liggende rollenpatronen waarin zijn moeder zachtaardigheid toonde terwijl zijn vader over kwam als een weinig geduldige en hardhandige man.²¹²

4.2 Gezinsleven

Een even traditionele rolverdeling vinden we in Barnums eigen huwelijk, zoals beschreven in de autobiografieën. Barnum was de belangrijkste kostwinnaar en Charity, die vooral de baas was over het huishouden, sprong bij wanneer dat nodig was. Over het algemeen beschreef Barnum zijn vrouw in de autobiografieën met lovende woorden. Zo schreef hij bijvoorbeeld dat hij de echtgenoot was van de beste vrouw ooit geschapen en dat hij geen vrouw zou kunnen vinden die beter bij hem paste en even waardevol zou zijn als echtgenote, moeder en vriendin.²¹³ Ook prees hij haar in zijn autobiografie om de manier waarop ze het huishouden regelde, zoals toen het *American Museum* net was gekocht en Charity de levenskosten omlaag wist te drukken, van een jaarlijkse 600 dollar tot 400 dollar.²¹⁴ Ook schetste Barnum het beeld van zichzelf als iemand die zo veel mogelijk rekening probeerde te houden met zijn echtgenote. Hij schreef over zijn verhuizing naar Bridgeport dat Charity hiermee moest instemmen en later beschreef hij te verhuizen naar de kust in verband met haar verslechterende gezondheid.²¹⁵

²⁰⁸ Adams, *E Pluribus Barnum*, 26-27.

²⁰⁹ Braudy, *The frenzy of renown*, 512.

²¹⁰ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 25, 30-32.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 1, 2-5.

²¹¹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 38-39.

²¹² Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 355.

²¹³ Barnum, *The life of*, 130.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 61.

²¹⁴ Barnum, *The life of*, 222.

²¹⁵ Idem, 401.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 125.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 549.

Toch vervulde Charity op sommige punten in het verhaal een minder voor de hand liggende rol. De meest belangrijke rol nam zij in ten tijde van Barnums faillissement. In deze catastrofe beschreef hij Charity als zijn reddende engel. Hij had van tevoren vastgoed op haar naam aangeschaft, waaronder de grond van het *American Museum*, dat haar, sinds hij het had verkocht, met een aanzienlijk inkomen bedeede.²¹⁶ Het vastgoed dat op Charity's naam stond bleef dus uit handen van de schuldeisers. 'Without charity I'm nothing,' grapte Barnum hier later over in een toespraak.²¹⁷ Het is zonder meer opmerkelijk te noemen dat Barnum zich zo openlijk laat redden door een vrouw. Zou dit immers zijn mannelijkheid niet aantasten? Het antwoord hierop ligt in het feit dat zijn mannelijkheid (lees zijn succes) dankzij zijn financiële problemen toch al was aangetast en dat hij anderzijds zelf verantwoordelijk was voor de middelen waarmee Charity in deze tijd van crisis het gezin onderhield.

Toch komt in een andere passage goed naar voren dat de rollen niet uitzonderlijk waren verdeeld: Barnum had de broek aan en Charity was hem onderdanig. Dit bleek toen hij als bij donderslag besloot zich voortaan te zullen onthouden van alcohol en dit aan Charity vertelde. Wiens tranen daarop van blijdschap over haar wangen rolden:

*I was afterwards astonished to know from her, that she had passed many a weeping night, fearing that my wine-bibbing was leading me to a drunkard's path. I reproached her for not telling me her fears, but she replied that she knew I was self deluded, and that any such hint from her would have been received in anger.*²¹⁸

Biograaf A.H. Saxon betoogt dat achter de schermen, Charity haar man kon beïnvloeden op een manier die doorsijpelde in de autobiografieën. Hij beschrijft een aantal brieven aan de *New York Atlas* waarin Barnum het accent van zijn vrouw belachelijk maakte als ook haar zeeziekte, angst voor schipbreuk, en neerbuigende uitspraken over uiteenlopende onderwerpen zoals Britten, Fransen, opera en ballet. Hij concludeert dat Barnum gehoor gaf aan Charity's ongenoegen over deze publicaties en ze daarom niet opnam in zijn autobiografieën.²¹⁹ Dit zegt niets over de macht die Charity had in haar relatie met Barnum, maar wel over de bereidheid van Barnum om privé-belangen een hogere prioriteit te geven

²¹⁶ Idem, 411.

²¹⁷ Idem, 521.

²¹⁸ Barnum, *The life of*, 361.

²¹⁹ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 37-38.

dan de belangen van zijn publieke persoon. Er kan slechts gegist worden naar het beeld van de relatie tussen Barnum en Charity dat er zou zijn ontstaan als dergelijke passages wel waren opgenomen in de autobiografieën. Het beeld dat Saxon schetst na zijn onderzoek naar het privé-leven van Barnum toont in ieder geval een Barnum die helemaal niet zoveel geduld had als hij zelf beschreef en weinig rekening hield met zijn veeleisende, ziekelijke en moralistische echtgenote.²²⁰

De meeste aandacht kreeg Barnums gezin aan het begin en eind van zijn autobiografieën. De autobiografieën zijn vanaf 1869 opgedragen aan zijn vrouw en familie, aan wiens belangen en diensten, volgens de titelpagina, zijn leven grotendeels was toegewijd.²²¹ Opmerkelijk genoeg werd de eerste autobiografie daarentegen opgedragen aan de ‘Universal Yankee Nation, of which I am proud to be one’.²²² Aan het einde van zijn autobiografieën merkte hij op dat hij weinig over zijn gezin had geschreven, maar dat zijn gezin hem het meest dierbaar was van alles op aarde en dat hij nergens zo graag was als thuis.²²³ Toen Charity in 1873, terwijl Barnum in Engeland is, plotseling overleed, schreef Barnum hier later over:

*It is difficult for those who have not had the sad experience to imagine the degree of anguish which overwhelms one when called to part with a beloved companion with whom he has lived for forty-four years. That anguish must be greatly enhanced when such a death comes sudden and unexpected. But when the intelligence is not only unlooked for, but as, in my case, it finds the sorrowing husband four thousand miles away in a strange land, the loneliness of that mourner cannot be described.*²²⁴

Niet veel later trouwde Barnum met de dochter van zijn Engelse vriend en bewonderaar John Fish. Opmerkelijk genoeg noemde hij bij de beschrijving van dit huwelijk, in de autobiografie uit 1882, tien pagina's na de beschrijving van het overlijden van Charity, niet de naam van zijn jonge bruid. Hij beschreef haar slechts als de dochter van zijn goede vriend

²²⁰ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 36-39, 56, 153-154.

²²¹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), III.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), titelpagina.

²²² Barnum, *The life of*, 2.

²²³ Idem, 403.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 779.

²²⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 313.

Fish. Haar naam, Nancy, komt zelfs helemaal niet voor in deze editie. Wel wordt er een huiselijk plaatje geschetst in het integraal opgenomen artikel *Celebrities at home*:

*As for mr. Barnum himself, his round full face beams with extra smiles when she is near. He never seems quite so happy as when listening to her playing opera music on the grand piano, riding at her side in the family landau to and from church, in Seaside Park, or on the numerous pleasant avenues in the vicinity of Bridgeport.*²²⁵

Het opnemen van dit artikel in de editie van 1883 is tekenend voor een ontwikkeling die zich gedurende het eind van de negentiende eeuw in de Amerikaanse pers voordeed. Rond deze tijd realiseerden zowel lezers als journalisten zich steeds meer dat de publieke persoonlijkheid van beroemdheden niet de ‘echte’ persoonlijkheid was.²²⁶ Dit besef zorgde voor een steeds groter wordende interesse in het privé-domein van beroemdheden. Tot die tijd had Barnum de media dus volledig kunnen bevredigen door ze slechts zijn publieke persoonlijkheid te tonen. In 1883 komt hier duidelijk verandering in, als hij meewerkt aan artikelen als *Celebrities at home*.

4.3 Emoties

In het laatste gedeelte van dit hoofdstuk worden de beschrijving van Barnums emoties in zijn autobiografieën behandeld. Emoties bieden immers een blik in het privé-domein. Bovendien zijn uitingen van emoties interessant omdat Barnum in een tijd leefde waarin het wenselijk was de emoties te beheersen en zo min mogelijk in de openbaarheid te brengen.²²⁷ De emoties die Barnum in zijn autobiografieën beschreef zijn grofweg in drie groepen te verdelen; angst en schaamte, trots, en liefde of genegenheid. Emoties die binnen deze drie groepen zijn te verdelen komen geregeld voor in Barnums verhaal, uitingen van woede of boosheid komen er niet in voor, waarschijnlijk is dit een uitwerking van de Victoriaanse zelfbeheersing.

Zijn angsten sprak Barnum vooral uit in verband met zakelijke anekdotes, hierbij is bijvoorbeeld te denken aan de onzekerheid die hij voelde toen hij, als jongeman in Bethel,

²²⁵ Idem, 331.

²²⁶ Evans, *Understanding media*, 24.

²²⁷ Linda Young, *Middle-class culture in the nineteenth century. America, Australia and Britain* (New York & Londen 2003) 23, 117.

Haltunen, *Confidence men and painted women*, 97.

Diamond, *Victorian sensation*, 286.

zijn eerste eigen onderneming begon.²²⁸ In *The life of*, dat van alle drie de autobiografieën het meest leest als een avonturenboek, beschreef Barnum bijzonder vaak de angst voor fysiek geweld, zoals hij ook in zijn voorwoord schreef, verkeerde hij in zijn leven ‘on several times in imminent personal danger.’²²⁹ Vooral tijdens het rondreizen met zijn vroege circussen was dit het geval. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan is wanneer Barnum met zijn eerste eigen circusgezelschap door een gebied met rebellerende Indianen trok die de vorige dag een koets hadden aangevallen en alle inzittenden hadden vermoord.²³⁰ Hierover schreef hij dat zijn gezelschap zich uit voorzorg tot op de tanden had bewapend en dat niemand zich schaamde voor de angsten die ze uitstonden.²³¹

Een andere angst waarover Barnum zich uitsprak in zijn autobiografie was die voor religieus fanatisme:

*Many persons (myself among the number) were honestly alarmed lest a great religious coalition should be formed in this country, which would carry out the desires of certain fanatics...*²³²

In de volgende alinea kwam hij meteen terug op deze angst. Barnum beschreef dat deze angst wel degelijk gegrond was in het tijdperk van *The Second Great Awakening* (1800-1830), maar achteraf gezien misschien wel erg overdreven.²³³ In 1871 en 1882 beschreef hij dit voorval niet meer in termen van zijn angst maar beschreef hij de gevaren van een sektarische invloed in de politiek.²³⁴

De schaamte waar Barnum over schreef in zijn autobiografieën had voornamelijk betrekking op zijn *humbugs*. Zo beschreef hij bijvoorbeeld zijn schaamte voor een slecht uitgevoerde, maar in zijn advertenties flink opgeklopt miniatuurmodel van de Niagara watervallen en zijn *Feejee mermaid*.²³⁵ Ook noemde hij Joice Heth, in de edities van 1871 en

²²⁸ Barnum, *The life of*, 110.

²²⁹ Idem, 7 (preface).

²³⁰ Idem, 193-196.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 99-100.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 51-52.

²³¹ Barnum, *The life of*, 193-194.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 90.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 50.

²³² Barnum, *The life of*, 136-137.

²³³ Idem, 137.

²³⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 64.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 32-33.

²³⁵ Barnum, *The life of*, 226.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 130.

1882, zijn minst waardige onderneming.²³⁶ In de editie van 1855 zien we echter geen enkel teken van berouw over deze periode in Barnums leven. In *Adventures of an adventurer* ging zijn alter ego *Barnaby Diddleum* zelfs zo ver om zich jubelend uit te laten over de hele affaire die hij onder andere de *beste grap ooit op het publiek uitgehaald*, het *gouden drama* en *zijn wonder* noemde.²³⁷ Deze toenemende schaamte zien we niet alleen terug in de affaire rond Joice Heth. Met betrekking tot zijn andere humbugs beschreef hij zijn rol in 1855 als dat van een genie, terwijl hij later schreef niet trots te zijn op zijn aandeel in dezelfde *humbugs*.²³⁸

De grootste schaamte die Barnum ervoer in zijn leven zoals beschreven in zijn autobiografieën was zijn faillissement. Bij het behandelen hiervan sprak hij stevast over zijn 'embarrassment'.²³⁹ Zo ontzettend vernederd door deze tegenslag voelde Barnum zich zelfs volgens de autobiografie uit 1871 dat, ware het niet voor zijn geloof, hij op het punt zou hebben gestaan zelfmoord te plegen.²⁴⁰

Gevoelens van trots beschreef Barnum vooral waar het ging over zijn zakelijke successen en materiele bezit. Zo beschreef hij in alle drie de autobiografieën hoe hij aan het begin van zijn carrière trots was op een duur zwart pak dat hij had gekocht terwijl hij met het circus van Aaron Turner door Amerika trok.²⁴¹ Ook sprak hij heel duidelijk zijn trots uit over de Jenny Lind onderneming:

*That I am proud of it I freely confess. It placed me before the world in a new light; it gained me many warm friends in new circles; it was in itself a fortune to me-I risked much but made more.*²⁴²

Dit citaat maakt ook meteen goed duidelijk waarom Barnum zo trots was op deze onderneming, een combinatie van gewaagdheid, succes, en een transformatie van zijn imago.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 72.

²³⁶ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 73.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 38.

²³⁷ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 11, 26, 27.

²³⁸ Barnum, *The life of*, 350.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 151.

²³⁹ Idem, 523.

²⁴⁰ Idem, 780.

²⁴¹ Barnum, *The life of*, 180.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 82.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 44.

²⁴² Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 271.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 131.

Ook over minder bekende successen was hij bijzonder tevreden, bijvoorbeeld over het feit dat hij de eerste levende walvis in Amerika tentoonstelde in zijn museum.²⁴³

Over de categorie van liefde en genegenheid valt slechts te vermelden dat Barnum op verschillende momenten in zijn autobiografie blij gaf gehecht te zijn aan personen zoals Aaron Turner of Tom Thumb.²⁴⁴

Naast emotionele uitingen die binnen deze drie categorieën vallen, zijn er nog een aantal andere interessante beschrijvingen van Barnums emoties. Een opvallende uiting van Barnums sentiment vond plaats bij zijn vertrek naar Europa, aan het begin van de eerste Europese tournee met Tom Thumb. Over dit afscheid schreef hij in 1871:

*My name has so long been associated with mirthful incidents that I presume many persons do not suppose I am susceptible of sorrowful, or even sentimental emotions; but when the bell of the steamer that towed our ship down the bay announced the hour of separation, and then followed the hastily-spoken words of farewell, and the parting grasp of friendly hands, I confess that I was very much in the "melting mood," and when the band played "Home, Sweet Home," I was moved to tears.*²⁴⁵

In de eerdere editie uit 1855 beschreef Barnum zijn afscheid al in dezelfde bewoordingen.²⁴⁶ Bluford Adams geeft in het eerste hoofdstuk van zijn boek *E pluribus Barnum* een verklaring voor deze sentimentele zelfpresentatie van Barnum. Adams koppelt Barnums emotionele uitbarsting tijdens het afscheid, aan de vrouwelijkheid of verwijfdheid van de 'nieuwe middenklasse' in de negentiende eeuw. Dit sentiment wordt door Adams in contrast gezet met *Adventures of an adventurer*, waarin Barnum nog een zeer mannelijk beeld van zichzelf schetste.²⁴⁷ Volgens Adams had deze transformatie alles te maken met Barnums nieuwe rol als de eigenaar van een museum dat amusement bood voor het hele gezin.²⁴⁸ Dit zorgde

²⁴³ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 565.

²⁴⁴ Barnum, *The life of*, 55, 244.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 88.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 48.

²⁴⁵ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 165.

²⁴⁶ Barnum, *The life of*, 246-247.

²⁴⁷ Adams, *E Pluribus Barnum*, 10-11.

²⁴⁸ Idem, 11.

ervoor dat Barnum zich inliet met een normen en waarden stelsel, dat door zijn alter ego Barnaby Diddleum juist werd vergruisd omdat het zo ‘truttig’ en verwijfd was.²⁴⁹

Het belangrijkste familielid in het levensverhaal van Barnum was zijn grootvader Phinius Taylor. Deze werd al vroeg geïntroduceerd en vervulde een belangrijke functie in het verhaal, namelijk die van leermeester. Barnums persoonlijke gezinsleven werd vrijwel niet beschreven in de autobiografieën. Nog de meeste aandacht gaat uit naar hoe zijn vrouw hem steunde in de periode van zijn faillissement. Wederom een gebeurtenis van grote betekenis voor het overkoepelende verhaal. Barnums emoties werden ook ‘vertel-technisch’ ingezet. Vooral berouw kwam sterk naar voren in relatie tot Barnums *humbugs*, en zijn faillissement werd beschreven in termen van schaamte. In de twee latere edities van zijn autobiografie schreef Barnum steeds meer over berouw. Verder was trots een prominente emotie tegenover de spijt en schaamte ten aanzien van de *humbugs* en tegenslagen. Toch blijft er spanning bestaan tussen Barnums schandalige *humbugs* en zijn in brede kring bejubelde successen, hier gaat het volgende hoofdstuk over.

²⁴⁹ Idem, 11.

5. ‘Humbug’ en respect

If I have exhibited a questionable dead mermaid in my Museum, it should not be overlooked that I have also exhibited cameleopards, a rhinoceros, grisly bears, orang-outangs, great serpents, etc., about which there could be no mistake because they were alive; and I should hope that a little ‘clap-trap’ occasionally, in the way of transparencies, flags, exaggerated pictures, and puffing advertisements, might find an offset in a wilderness of wonderful, instructive, and amusing realities. P.T. Barnum²⁵⁰

Zoals al eerder duidelijk werd bevond Barnum zich naarmate zijn leven vorderde steeds meer in een spagaat tussen platvloers amusement en respectabiliteit. In dit hoofdstuk wordt de beschrijving geanalyseerd van Barnums omgang met enerzijds *humbugs* en platvloers amusement en anderzijds respectabiliteit. Daarna wordt ingegaan op de manier waarop Barnum de domeinen van *humbug* en respectabiliteit met elkaar combineerde.

5.1 Humbug

Barnum stoelde zijn publieke persoonlijkheid dus aanvankelijk op een imago van *humbug* en verkreeg hiermee zijn zo sterk gekoesterde beruchtheid.²⁵¹ Een van de meer sensationele aspecten van de eerste autobiografie was dat Barnum een aantal *humbugs* uit de doeken deed.²⁵² Als een goochelaar die de geheimen van zijn trucs uitlegt, onthulde Barnum zijn bedrog. Zo biechte hij op hoe hij het publiek had bedrogen met onder andere doorgestoken jongleer wedstrijden, de *Fejee mermaid* en *the Woolly horse*.²⁵³ Over dit bedrog schreef Barnum dat hij zijn acties niet zou goed praten maar dat hij graag wel op de verzachtende omstandigheden wilde wijzen.²⁵⁴ Deze verzachtende omstandigheden bestonden er vooral uit dat er zonder Barnums extravagante advertenties geen aandacht zou bestaan voor deze attracties.²⁵⁵ Opvallend is dat er, behalve Barnums toenemende berouw over zijn *humbugs*, in de edities vanaf 1869 aan deze *humbugs* ook steeds minder aandacht werd besteed. De verklaring hiervoor ligt uiteraard in Barnums steeds respectabeler wordende publieke

²⁵⁰ Barnum, *The life of*, 225.

²⁵¹ Ibidem.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 142.

²⁵² Barnum, *The life of*, 171, 231, 242, 243, 131-132, 350.

²⁵³ Ibidem.

²⁵⁴ Barnum, *The life of*, 243.

²⁵⁵ Idem, 243-244.

persoonlijkheid. Deze transformatie is nergens zo duidelijk als in de volgende twee citaten uit respectievelijk 1855 en 1871, die wel kunnen worden gelezen als een dialoog tussen de Barnum van 1855 en de Barnum van 1869:

*My experiences in life have convinced me that real merit does not always succeed as well as “humbug”.*²⁵⁶

*Poor fool! Not to know that the most difficult thing in life is to make Money dishonestly! not to know that our prisons are full of men who attempted to follow this advice; not to understand that no man can be dishonest without soon being found out, and that when his lack of principle is discovered, nearly every avenue to success is closed against him forever. The public very properly shun all whose integrity is doubted.*²⁵⁷

5.2 Respect

In de latere edities was de stelling dat het moeilijk is om op een oneerlijke manier rijk te worden - en misschien wel onmogelijk om het te blijven - een van de meest centrale thema's geworden. Vooral in deze latere edities vinden we sterke uitingen van Barnums respectabiliteit dat werd gedictieerd door Victoriaanse middenklasse, terwijl hij in *Adventures of an adventurer* juist zijn walging benadrukte over wat Bluford Adams noemt de 'feminized cast' van de opkomende middenklasse cultuur.²⁵⁸ Overigens staan de autobiografieën van Barnum vol met uitingen van een groot scala aan uiteenlopende fatsoensnormen van de negentiende-eeuwse middenklasse.

Een van deze fatsoensnormen waar Barnum in het bijzonder belang aan hechte was zelfcontrole. Zoals al eerder vermeld, was het beheersen van de 'irrationele passies' een belangrijke voorwaarde voor het succes van de self-made man. Dit gold overigens niet alleen voor self-made mannen maar voor iedereen die zich aan de strikte normen en waarden hield die kenmerkend waren voor de Victoriaanse tijd.²⁵⁹ Toen Barnum in 1836 met zijn eerste reizende gezelschap de Amerikaanse hoofdstad Washington aandeed, woonde hij een parlementair debat van de senaat bij. Hierover schreef hij, dat hij vooral onder de indruk was

²⁵⁶ Barnum, *The life of*, 381.

²⁵⁷ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 498.

²⁵⁸ Adams, *E Pluribus Barnum*, 10.

²⁵⁹ Young, *Middle-class culture*, 16, 23, 82-85, 95-123.

Bjorklund, *Interpreting the self*, 75-76.

Decker, *Made in America*, XVIII.

van de 'buitengewone' zelfcontrole van vice-president Martin Van Buren. Barnum beschreef hoe een van de senatoren Van Buren aanviel op het feit dat hij werd gesteund door een radicaal abolitionistische krant, waarin werd opgeroepen om geweld te gebruiken tegen slaveneigenaren in de zuidelijke staten. Over de manier waarop Van Buren op deze aanval reageerde schreef Barnum in 1855:

*Mr. Van Buren maintained a countenance as placid as a May Morning, and the keenest eye could not have detected the slightest evidence that he was any more interested in the speech of Mr. Calhoun than an infant. (...) Van Buren manifested the utmost unconcern, and when the speech was finished, he (...) quietly walked about among the Senators, shaking hands and smilingly conversing with them.*²⁶⁰

Als deze beschrijving wordt vergeleken met Barnums reactie op het afbranden van zijn museum, zoals hij die in zijn autobiografieën tot uiting bracht, wordt het duidelijk hoezeer Van Buren in dit geval een voorbeeld voor Barnum was. Het nieuws over de vernietiging van zijn eerste museum kreeg Barnum per telegram overhandigd tijdens een politieke toespraak voor de wethouders van Connecticut op 13 juli 1865:

*The speakers of the House and my fellow-members all testified that neither my face nor my manner betrayed the slightest information when I read the telegram that I had received unpleasant intelligence.*²⁶¹

In zowel de autobiografie uit 1871 als die uit 1882, werd bovendien een nieuwsbericht geciteerd waarin de stoïcijnse zelfcontrole van Barnum werd beschreven.²⁶² Dit bericht kan als een historische bron dienen, die kan worden aangewend als bewijs voor de zelfcontrole die Barnum pretendeert te bezitten. Een tweede, meer subjectieve beschrijving van Barnums zelfcontrole volgt op het afbranden van het tweede museum, drie jaar later. In de autobiografie uit 1871 wordt beschreven hoe Barnum samen met Charity en een kennis aan de ontbijttafel zat en voorlas dat zijn museum was afgebrand. Charity reageerde hierop dat het museum inderdaad was afgebrand, maar dat haar man een nieuw museum had gebouwd:

²⁶⁰ Barnum, *The life of*, 163.

²⁶¹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 638.

²⁶² *Idem*, 639.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 272.

I proceeded very calmly to read the account of the fire. Mrs. Thomas still believing, from my manner, that it was a joke, stole slyly behind my chair, and looking over my shoulder at the newspaper, she exclaimed:

“Why, Mrs. Barnum, the Museum is really burned. Here is the whole account of it in this morning’s paper.”

“Of course it is,” I remarked with a smile; “how could you think I could joke on such a serious subject!”²⁶³

Een ander blijk van het belang dat Barnum aan zelfcontrole hechtte, vinden we terug in *Barnum’s rules for succes in business*.²⁶⁴ Barnums negende advies was namelijk ‘Avoid extravagance; and always live considerably within your income, if you can do so without absolute starvation!’²⁶⁵ Dat Barnum deze regel zelf ook heeft nageleefd benadrukt hij in de beschrijving van zijn leven na de aankoop van het *American Museum* in 1841.²⁶⁶ Omdat deze transactie Barnum een schuld bezorgde waar hij en Charity zo snel mogelijk vanaf wilden, leefden ze zo zuinig mogelijk. Charity wist de levenskosten terug te brengen tot 400 dollar per jaar en Barnum beschreef dat hij zolang hij het museum nog niet had afbetaald alleen op zondag warme maaltijden at. De rest van de week at hij, volgens de autobiografieën, brood met pekelvlees.

Verder is Barnums zoektocht naar respect leesbaar in beschrijvingen van zijn entertainers, die op moderne lezers op zijn zachtst gezegd opmerkelijk zullen overkomen. Barnum beschreef bijvoorbeeld de populaire acteur Hadaway als een van de meest kuis komedianten van zijn tijd. Pas wanneer de kuisheid van de acteur was bevestigd, schreef Barnum dat Hadaway ook bijzonder komisch was.²⁶⁷ Ook Joe Pentland, de clown in het circus van Barnums mentor in de circuswereld Aaron Turner, werd als geestig, origineel maar bovenal kuis beschreven.²⁶⁸ Deze nadruk op de deugdelijkheid van entertainers was een antwoord op de slechte reputatie die het theater en circus in de negentiende eeuw genoten.²⁶⁹ Dit was ook de reden waarom Barnum bijzonder hard optrad tegen werknemers aan wie deze reputatie te danken was. Zo beweerde hij tot tweemaal toe werknemers die beschonken ter

²⁶³ Idem, 285.

²⁶⁴ Barnum, *The life of*, 394-398.

²⁶⁵ Idem, 397.

²⁶⁶ Idem, 222-223.

²⁶⁷ Idem, 167.

²⁶⁸ Idem, 178.

²⁶⁹ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 90-92.

toneel verschenen te hebben ontslagen. In de autobiografieën schreef Barnum deze werknemers nooit meer in dienst te zullen nemen.²⁷⁰

Volgens Barnum bevestigde zijn ervaringen de slechte reputatie van de amusementswereld, zeker zijn ervaring met rondreizende entertainers. Hij gaf aan dat er amusement werd aangeboden op sterk uiteenlopende niveaus, maar volgens Barnum waren de rondtrekkende amusementsgezelschappen werkelijk de laagste trede van de ladder. Hij schreef hier in 1855 over:

*When I consider the kinds of company into which for a number of years I was thrown, the associations with which I was connected, and the strong temptations to wrong-doing and bad habits which lay in my path, I am astonished as well as grateful that I was not utterly ruined.*²⁷¹

In 1838 besloot Barnum daarom dat hij niets meer met rondreizende gezelschappen te maken wilde hebben.²⁷² Drie jaar later werd Barnum uitbater van het *American Museum*. Eindelijk ‘a respectable calling’ verzochtte hij in *The life of*.²⁷³ In deze respectabele betrekking deed Barnum er alles aan de prijzenswaardige aspecten van zijn onderneming te benadrukken. Zo zag hij zich genoodzaakt te herhalen wat hij eerder had gezegd, dat er in de wereld van het amusement grote verschillen in waardigheid bestaan. Niet ieder amusement was zo platvloers en corrupt als dat van rondreizende gezelschappen, aldus Barnum die in 1871 met een rationele uitleg komt:

The old word “trade” as it applies to buying cheap and selling at a profit, is as manifest here as it is in the dealings at a street-corner stand or in Stewart’s store covering a whole square. This is a trading world, and men, woman and children, who cannot live on gravity alone, need something to satisfy their gayer, lighter moods and hours, and he who ministers this want is in a business established by the Author of our nature. If he worthily fulfils his

²⁷⁰ Barnum, *The life of*, 204.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 101, 123-124.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 52.

²⁷¹ Barnum, *The life of*, 190.

²⁷² Idem, 207.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 104.

²⁷³ Barnum, *The life of*, 214.

*mission, and amuses without corrupting, he need never feel that he has lived in vain.*²⁷⁴

Met dit citaat benadrukte Barnum dat amusement niet zonder meer verwerpelijk was. Amusement was volgens hem een doodgewoon vak waar nu eenmaal vraag naar was. Barnum begon eigenhandig een kruistocht tegen de onzedelijke aspecten van de amusementswereld. Een kruistocht die hij vanaf zijn eigen podia voerde:

*I have sought to make amusement harmless, and have succeeded to a very great degree, in eliminating from public entertainments certain corruptions which have made so many theatrical “sensations positively shameful”.*²⁷⁵

Door vulgariteit en goddeloosheid van zijn podia te verbannen maakte Barnum zijn museum toegankelijk voor het hele gezin van niet alleen de arbeiders- maar ook de middenklasse.²⁷⁶ Verschillende biografen zijn tot de conclusie gekomen dat deze uiteenlopende sociale klassen ook daadwerkelijk de weg naar het museum wisten te vinden en dat dit niet slechts verhulde reclame van Barnum was.²⁷⁷ Onzedelijkheid werd bovendien niet alleen op het podium, maar ook in de zaal aangepakt. Barnum huurde privé-detectives in die, gehuld in burgerkleding, controleerden op immoreel gedrag van bezoekers.²⁷⁸

Overigens bood Barnum zijn amusement niet slechts aan ter vermaak. Hij bood wat hij zelf noemde gezond amusement.²⁷⁹ Ergens tussen 1855 en 1871 begon Barnum zijn amusement te beschrijven in therapeutische termen. Bluford Adams betoogt dat Barnum dit overnam van de Congregationalistische voorganger Henry Bellows, die het eveneens opnam voor commercieel amusement.²⁸⁰ Bellows, die in het bijzonder was geïnteresseerd in ‘sociale ziektes’, beweerde in zijn boek *The relation of public amusements to public morality* (1857) dat de mensheid net zo zeer als ze slaap nodig heeft, amusement nodig heeft. Bellows beschreef amusement als het ware als de noodzakelijke, escapistische uitlaatklep van de zich industrialiserende samenleving.

²⁷⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 72.

²⁷⁵ Idem, 72.

²⁷⁶ Idem, 134.

²⁷⁷ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 108.
Adams, *E Pluribus Barnum*, 11.

²⁷⁸ Idem, 92-93.

²⁷⁹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), V.

²⁸⁰ Adams, *E Pluribus Barnum*, 22.

Naast de therapeutische werking van zijn amusement zette Barnum ook hoog in op de onderwijzende werking ervan. Hier begon hij al vroeg mee zoals de naam van zijn eerste rondtrekkende circus, *Barnums grand scientific and musical theatre*, betuigt.²⁸¹ Ook noemde hij de inhoud van het museum een mengeling van vermaak en onderwijs.²⁸² In zijn eerste autobiografie schreef hij over de onderrichtende kwaliteiten van zijn verschillende ondernemingen:

*My travelling museums of natural history have been the largest and most interesting ever exhibited in the United States, and no author, or university even, has ever accomplished as much in the diffusion of a knowledge of the varied forms and classes of animal life. These, with my museums in New-York, Philadelphia, and Baltimore, have been one of the chief means by which I have instructed the masses.*²⁸³

Gedeeltelijk was dit imago van Barnum als ‘man van de wetenschap’ terecht. Zoals A.H. Saxon bewijst in zijn *P.T. Barnum. The legend and the man* bezat de showman een niet geringe zoölogische kennis.²⁸⁴ Bovendien verwijst Barnum in zijn autobiografieën enkele keren naar zijn contacten in de academische wereld.²⁸⁵ Om dit te bewijzen voerde hij onder andere brieven aan waarin beroemde negentiende-eeuwse wetenschappers hem complimenteerden, om zowel zijn kennis als zijn collecties van exotische flora en fauna.²⁸⁶ Toch wist Barnum ook dit imago enorm op te kloppen toen hij bijvoorbeeld in 1882 schreef dat kinderen meer natuurhistorische kennis zouden opdoen door een bezoek te brengen aan zijn menagerie dan door maanden lang te lezen.²⁸⁷ Deze ontwikkeling sluit uiteraard haarfijn aan op de eerder beschreven transformatie van prins van de *humbug* naar publiek weldoener. Educatie was in dit geval Barnums geschenk aan de samenleving.

Hoewel Barnum zijn beroemdheid en succes aanvankelijk vooral te danken had aan zijn speelse interpretatie van de waarheid, kwam hier later in zijn leven verandering in.

Geconfronteerd met het keurslijf van respectabele normen en waarden waar zowel Barnum

²⁸¹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 191.

²⁸² Idem, 135.

²⁸³ Barnum, *The life of*, 400.

²⁸⁴ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 95.

²⁸⁵ Bijvoorbeeld: Barnum, *The life of*, 17-172.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 566.

²⁸⁶ Rickards Betts, *Barnum and the popularization of natural history*, 356-358, 361.

²⁸⁷ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 350.

als zijn publiek steeds vaker mee te maken kregen, maakte Barnum steeds minder gebruik van *humbug* in zijn amusementsproducten. Hiervoor in de plaats probeerde hij zijn amusement aan de man te brengen door het accentueren van de deugdelijkheid, als ook van de therapeutische en educatieve waarden ervan. Typisch genoeg liet Barnum weten zelf de voorkeur te geven aan een hogere graad van amusement en zou hij vaak de opera, de betere concerten, lezingen en dergelijke aandoen.²⁸⁸ Dat Barnum zichzelf tegensprak met dergelijke uitspraken, maakte hem niet uit. In het volgende hoofdstuk zal duidelijk worden dat hij conflicterende boodschappen slechts als een noodzakelijke bijkomstigheid zag ten opzichte van zijn echte doel: het amuseren van de massa.

²⁸⁸ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 135.

6. Barnum en de ‘universal Yankee nation’

I arrived in America a few days before the presidential election, and was sorry to see so much excitement on the subject. Those large and repeated “mass meetings” in all parts of the country are pernicious in their consequences, because they take so many thousands of persons away from their business, and the time thus lost would make an aggregate of great value. P.T. Barnum²⁸⁹

Barnum beschreef op meer dan één pagina van zijn autobiografische producten zijn afkeer van partijpolitiek.²⁹⁰ Hij vond de strijd tussen verschillende politieke partijen een regelrechte gruweldaad waar Amerika als geheel alleen maar onder leed. Hij sprak dan ook liever van een verenigd Amerika, ofwel een ‘universal Yankee nation’.²⁹¹ Volgens Bluford Adams uitte Barnum zich vooral over deze natie van yankees, als zijnde een homogene natie van middenklasse burgers, wanneer hij zich in het buitenland bevond.²⁹² In Barnums Europese correspondentie met de *New York Atlas* is de vergelijking tussen het homogene Amerika en de volgens hem extreem verdeelde Europese samenlevingen heel duidelijk aanwezig. Volgens James. W. Cook stamt deze beschrijving van de Amerikaanse bevolking uit Barnums verlangen met zijn amusement alle lagen van de bevolking te bereiken.²⁹³

Dat de beschrijving van Amerika als de ‘universal yankee nation’ een mythe was, blijkt onder meer uit de Amerikaanse burgeroorlog die tussen 1861 en 1865 het land verscheurde en de gewelddadige repressie van Amerikaanse arbeidersbewegingen tussen 1886 en 1894.²⁹⁴ Daarom is dit hoofdstuk gewijd aan de manier waarop Barnum deze mythe probeerde te bevestigen in zijn autobiografische geschriften. Onderzocht wordt hoe Barnum zich uitsprak over slavernij en racisme, religie, politiek en sociale klasse. Dit zijn onderwerpen waar ook in Barnums tijd heel duidelijke en uiteenlopende meningen over bestonden. De vraag is of Barnum een kant koos in deze debatten en als dit zo was, viel dit dan te rijmen met zijn beeld van het homogene Amerika?

²⁸⁹ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 77.

²⁹⁰ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 636.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 274.

Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 77-78.

²⁹¹ Idem, 83.

²⁹² Adams, *E Pluribus Barnum*, 11.

²⁹³ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 6.

²⁹⁴ Sean Wilentz, ‘Against exceptionalism: Class consciousness and the American labor movement, 1790-1920’, *Labor and working class history* 26 (1984) 15-16.

6.1 Racisme

Gedurende zijn leven transformeerde Barnum van sympathisant van de slavenhouders in het zuiden van de Verenigde Staten (en zelfs voor korte periodes slaveneigenaar) tot een abolitionist die zich zelfs inzette voor het stemrecht van zijn Afro-Amerikaanse landgenoten.²⁹⁵ Over deze transformatie is vooral uitvoerig geschreven door Benjamin Reiss in zijn boek *The showman and the slave. Race, death, and memory in Barnum's America*.²⁹⁶

Hoewel hij in zijn denken over slavernij in de latere autobiografieën inderdaad hervormd was en hij iets voorzichtiger dan voorheen omsprong met het onderwerp ras, dat in de aanloop naar de burgeroorlog steeds gevoeliger was komen te liggen, kan worden gesteld dat Barnum beslist niet minder racistisch was geworden. Deze constatering wijkt af van de bevindingen van eerdere auteurs, in het bijzonder Bluford Adams en Benjamin Reiss, die constateren dat *Adventures of an adventurer* en Barnums Europese correspondentie nog vol zaten met racistische opmerkingen die uit de autobiografie van 1855 grotendeels waren verdwenen en in de autobiografieën vanaf 1869 steeds verder waren verminderd.²⁹⁷

Inderdaad was een groot deel van de racistische elementen uit Barnums krantenpublicaties verdwenen in zijn eerste autobiografie. Antisemitische opmerkingen waren er zelfs helemaal uit verdwenen zoals A.H. Saxon al heeft opgemerkt.²⁹⁸ Maar zwarten, Ieren, Indianen en Franse Canadezen moesten het nog altijd ontgelden.²⁹⁹ Zo werden in alle drie de autobiografieën die ik heb geanalyseerd negroïde mensen steevast 'darkey' genoemd.³⁰⁰ Overigens was deze denigrerende term niet alleen weggelegd voor Afro-Amerikanen, Barnum betitelde ook mulato's als 'darkeys'. Terwijl volgens eerdere auteurs het racisme in de autobiografieën steeds verder afneemt, constateer ik juist dat Barnum er in sommige gevallen in zijn latere autobiografieën zelfs nog een schepje bovenop deed.

In *The life of* schreef Barnum over een mulato kapper waar hij een grap mee uithaalde.³⁰¹ De kapper had sterke verhalen over Barnum gehoord en was overtuigd dat

²⁹⁵ Adams, *E Pluribus Barnum*, 13-16.

²⁹⁶ Reiss, *The showman and the slave*, 1-9, 169-185.

²⁹⁷ Idem, 4, 169-185.

Adams, *E Pluribus Barnum*, 23.

²⁹⁸ Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 228, 264, 370n4.

²⁹⁹ Barnum, *The life of*, 189, 197, 199, 204, 244, 334-335.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 140, 144, 162, 332-333, 47, 562, 547-577, 624, 748, 854.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 153-154.

³⁰⁰ Barnum, *The life of*, 334-335.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 332-333.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 153-154.

³⁰¹ Barnum, *The life of*, 333-335.

Barnum zijn ziel aan de duivel had verkocht om in ruil daarvoor alles te kunnen doen.³⁰²

Barnum, die wel in was voor een grap, vertelde hem dat hij inderdaad zijn ziel aan de duivel had verkocht en dat hij daarom zoveel geld verdiende. Geen kluis kon munten en

bankbiljetten ervan weerhouden in Barnums zakken te eindigen, vertelde hij de kapper.³⁰³

Toen de bezorgde kapper vervolgens in zijn kluis naar zijn geld zocht was het inderdaad weg en Barnum wees hem erop dat het geld nu in een la lag. Vervolgens liet hij een van de munten zogenaamd naar de duivel verdwijnen. Onverhoeds had hij het muntje op de kachel verwarmd. Toen hij het muntje terug gaf aan de kapper, zag deze de temperatuur van de munt meteen aan voor bewijs dat de munt inderdaad de hel had aangedaan. Wanneer Barnum melde de kapper in een kat te willen veranderen, nam het slachtoffer de benen. De reactie van de kapper op Barnums uitleg van de grap werd in 1855 als volgt beschreven:

*By golly!” said the barber, in the exultation characteristic of his race, “by golly! When I get back to New Orleans I’ll come Barnum over de colored people. Ha! Ha!”*³⁰⁴

In de editie van 1882 waarin het boven beschreven voorval werd herhaald schreef Barnum:

*He was captured and brought back to me, when I dispelled his fright by explaining the way in which I had tricked him. Relieved and reassured, he clapped his hands and executed an impromptu jig, exclaiming, “Ha! Ha! When I get back to New Orleans won’t I come de Barnum ober dem niggers!”*³⁰⁵

Terwijl Barnum eerst het ‘politiek correcte’ woord ‘*colored people*’ gebruikte, werd dit later vervangen door het woord ‘*niggers*’. Ook interessant is dat Barnum in de autobiografieën van 1855 en 1871 een grap herhaalde, die hij kennelijk zo goed vond dat hij hem in uiteenlopende edities van zijn levensverhaal opnam.³⁰⁶ Dit is vooral interessant omdat bij het bewerken van oudere versies van zijn autobiografie, vanwege ruimtegebrek veel grappen werden geschrapt. De grap gaat over een diaken die aan de voorganger vroeg of hij na het voltrekken van een

³⁰² Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 332.

³⁰³ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 332.

³⁰⁴ Barnum, *The life of*, 335.

³⁰⁵ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 154.

³⁰⁶ Barnum, *The life of*, 49.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 748.

huwelijk altijd de bruid kuste. Op het bevestigende antwoord van de voorganger, vroeg de diaken wat hij deed als het gelukkige stel zwart was. Hierop antwoordde de voorganger dat hij de bruid dan altijd door de diakenen liet kussen.³⁰⁷

Behalve Afro-Amerikanen waren het ook vaak Ierse immigranten die in Barnums autobiografieën op denigrerende en stereotype wijze werden beschreven. Zo noemde Barnum herhaaldelijk verschillende Ieren *Pat*, gaf hij ze in citaten een simpel, maar gebroken accent en beschreef hij ze als ongewassen, ongeletterde schooiers.³⁰⁸ Een goed voorbeeld van de manier waarop Barnum Ieren beschreef, is te vinden in een passage over het buitengewone succes van zijn museum.³⁰⁹ Tijdens *Saint Patricks Day*, toen het museum speciaal was geopend voor Ieren, ontstond er voor de deur een bijzonder lange rij. Na wat onderzoek kwam Barnum erachter dat het niet bijzonder druk was, maar dat er te weinig doorloop was in het museum. Mensen die 's ochtends het museum binnen gingen, waren van plan er de hele dag te blijven. Hierop besloot Barnum een groot spandoek op te hangen met een hand die naar de achteruitgang wees en de tekst: 'To the egress' (naar de uitgang). In zijn autobiografie nam hij de reactie van zijn Ierse publiek op:

*...they stopped and looked at the new sign, while some of them read audibly: "To the Aigress." "The Aigress," said others, "sure that's an animal we haven't seen," and the throng began to pour down the back stairs...*³¹⁰

Deze denigrerende beschrijving van Amerikanen van Ierse afkomst staat in sterke tegenstelling met Barnums zelf omschreven sympathie voor de Ieren, zoals hij die uitte in zijn eerder aangehaalde toespraak voor de wethouders van Connecticut. Hierin zei hij een vriend van de Ieren te zijn en zich te verblijden over het feit dat steeds meer Ieren zich vestigden in zijn land van vrijheid en onafhankelijkheid.³¹¹

Het enige volk waar Barnum werkelijk helemaal niets positief over vermeldde waren de oorspronkelijke inwoners van Amerika. In de beschrijvingen van zijn omgang met Indianen wordt heel duidelijk dat Barnum geen greintje respect voor deze mensen had, die hij bij voorkeur afschilderde als vieze, luie en verraderlijke barbaren.³¹² In de schaarse passages

³⁰⁷ Ibidem, 748.

³⁰⁸ Barnum, *The life of*, 134, 199.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 140, 547.

³⁰⁹ Idem, 139-142.

³¹⁰ Idem, 140, 141.

³¹¹ Idem, 633

³¹² Idem, 576.

die Barnum aan Indianen wijde, voerde hij ze op als de bloeddorstige vijanden die zijn rondreizende circussen bedreigden dan wel als exotische maar gevaarlijke en onmenselijke bezienswaardigheden. De opmerkelijkste passage in Barnums autobiografieën over Indianen betrof een delegatie van stamhoofden die op weg was naar een bijeenkomst met president Lincoln.³¹³ Met behulp van hun tolk en wat smeergeld wist Barnum de indianen zo ver te krijgen dat ze een week doorbrachten in het *American Museum*. Gedurende deze week paradeerde Barnum met de indianen door New York en liet hij ze op vaste tijdstippen verschijnen op het podium van zijn museum. De stamhoofden verkeerden intussen in de veronderstelling dat de bezoekers van het museum hun eer betoonden aan de Indiaanse krijgers.³¹⁴ Wanneer hij de stamhoofden op zijn podium begeleidde, klopte hij ze kameraadschappelijk op de schouder terwijl hij beschreef wat een bloeddorstige monsters ze waren, dat ze onschuldige vrouwen en kinderen hadden gemarteld en dat ze hem ongetwijfeld zouden vermoorden als ze begrepen wat hij nu over hen vertelde.³¹⁵

6.2 Religie

Dat Barnum een overtuigd Christen was bleek duidelijk uit zijn autobiografieën.³¹⁶ Een van de vele passages waarin hij zijn liefde voor God en het geloof beschreef is bijvoorbeeld:

*I have been indebted to Christianity for the most serene happiness of my life, and I would not part with its consolations for all things else in the world. In all my journeys as "a showman," the Bible has been my companion, and I have repeatedly read it attentively, from beginning to end. (...) ...the scriptural doctrine of the government of God and its happy issue in the life to come, has been my chief solace in affliction and sorrow, and I hope always to cherish it as my greatest treasure.*³¹⁷

Overigens beweerde Barnum dat hij maar weinig over zijn geloof had geschreven, omdat hij het ware geloof meer een aangelegenheid vond van daden dan van woorden.³¹⁸ Uit zijn

³¹³ Idem, 573-578.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 251-254.

³¹⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 574.

³¹⁵ Idem, 577, 578.

³¹⁶ Barnum, *The life of*, 137, 156, 166, 188, 190, 247, 404.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 89, 244, 396, 779, 852.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 44.

³¹⁷ Barnum, *The life of*, 247.

³¹⁸ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 779.

autobiografieën wordt dan ook niet duidelijk welke kerk hij zelf aanhing. Zoals A.H. Saxon aantoonde in *P.T. Barnum. The legend and the man* was dit een zeer bewuste keuze van de auteur.³¹⁹ Barnum heeft na de publicatie van *The life of* slechts één keer op een recensie gereageerd. Dit ging om een negatieve beoordeling waarin hij werd bekritiseerd vanwege zijn openlijke connectie met de Universalistische kerk, waarvan hij met zijn levensverhaal de reputatie zou besmeuren.³²⁰ Bovendien schreef de anonieme auteur dat Barnum het werk hoogst waarschijnlijk niet zelf had geschreven.³²¹ Dit was genoeg reden om een reactie te schrijven voor het blad waar de negatieve recensie in was verschenen. In deze reactie maakt Barnum duidelijk dat hij bewust geen enkele keer in zijn autobiografie had geschreven dat hij zelf een Universalist was.³²²

In de ‘strijd der kerken’ koos Barnum dan ook heel duidelijk geen partij. Hij beschrijft in zijn autobiografie een grote mate van religieuze tolerantie:

*I hold that every faith has somewhat of truth; and that each sect, in it's way, does a work which perhaps no one of the other sects can do as well.*³²³

In 1870 voegde Barnum de daad bij zijn tolerante woorden, tijdens een rondreis met John en Nancy Fish waarbij de Mormoonse gemeenschap in Salt Lake City werd aangedaan.³²⁴ Ondanks de kritiek op de polygamie van de Mormonen die hij een jaar later, in de uitbreiding van zijn autobiografie, keer op keer beschreef, meende hij zich zonder vooroordelen te hebben verdiept in deze interessante samenleving waar hij verder uitermate positief over schreef.³²⁵

6.3 Politiek

Zo stil als Barnum zijn religieuze voorkeur hield, zo duidelijk was hij over zijn favoriete politieke kleur. Barnum was een overtuigd democraat van de school van Andrew Jackson.³²⁶ De democratische president Jackson, die regeerde van 1829 tot 1837, legitimeerde de jacht op persoonlijke vooruitgang en vocht tegen de uitsluiting van de arbeidersklasse van bepaalde

³¹⁹ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 17, 49.

³²⁰ Idem, 14.

³²¹ Idem, 15.

³²² Idem, 15.

³²³ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 244.

³²⁴ Idem, 851-853.

³²⁵ Idem, 852.

³²⁶ Idem, 609.

middelen en voorzieningen. Dit opkomen voor de ‘common man’ en het bestrijden van het elitaire establishment en dan met name het bankwezen zorgden dat Jackson al gauw werd bestempeld als populist.³²⁷ Zo maakte de zevende president van Amerika de begrippe ambitie en vooruitgang tot peilers van de (noordelijke staten van) Amerika.³²⁸ Het is deze context die een fenomeen als de self-made man mogelijk maakte. Volgens deze stroming zou ieder mens gelijke kansen moeten hebben om zijn sociale positie te verbeteren. Dit zou kunnen worden verwezenlijkt aan de hand van competitief kapitalisme dat iedereen zou dwingen zijn volledige kunnen te realiseren. Volgens Neill Harris ging Jackson verder met democratiseren waar de Founding Fathers met de onafhankelijkheidsverklaring stopten.³²⁹ Dit kan worden beschouwd als de ideale achtergrond voor het fenomeen van de self-made man. Barnum profiteerde dus ontzettend van het politieke klimaat dat heerste vanaf Jacksons presidentschap tot aan de publicatie van zijn eerste autobiografie.³³⁰ Zijn eigen krant de *Herald of freedom* werd door hem zelf ook beschreven als een ‘Jacksonian Democratic paper.’³³¹

Halverwege zijn leven, schreef Barnum in 1871, vond er echter een verandering plaats. Barnum raakte teleurgesteld in zijn partij, vooral over de manier waarop de partij omging met abolitionisme en zich opstelde tijdens de burgeroorlog.³³² Hierop sloot Barnum zich aan bij de liberale tak van de jonge republikeinse partij. Zijn politieke carrière - van wethouder in de staat Connecticut tot zijn burgemeesterschap van Bridgeport en zijn verkiesbaarheid voor de nationale senaat - werd dan ook gelanceerd vanuit de republikeinse partij.³³³ In de toespraak over het stemrecht voor Afro-Amerikanen, die hij hield voor de wethouders van Connecticut, beweerde hij echter nooit zijn democratische wortels te hebben verloren. Hij was, zei hij, en was altijd al ‘through and through’ een democraat geweest.³³⁴

In *The life of* schreef Barnum in de presidentiële verkiezingen van 1836 op de democraat Martin Van Buren gestemd te hebben en in de eerder aangehaalde toespraak voor de wethouders van Connecticut beweerde hij tot 1852 op alle democratische presidentskandidaten sinds Jackson te hebben gestemd.³³⁵ Twee keer in zijn autobiografie gaf

³²⁷ Barnum, *The life of*, VIII.

³²⁸ Harris, *Humbug*, 17.

³²⁹ Idem, 3.

³³⁰ Adams, *E pluribus Barnum*, 25-27.

³³¹ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 609.

³³² Idem, 609-610.

³³³ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 325.

³³⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 622.

³³⁵ Barnum, *The life of*, 164.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 622.

Barnum zijn mening over politieke onderwerpen. Het eerste geval had betrekking op zijn inzet voor de drankbestrijding. Terwijl de naam van deze soberheidsbeweging (de *temperence movement*) suggereert zich vooral te concentreren op het matigen van alcoholgebruik, toonde Barnum door het citeren van zijn favoriete passage over het onderwerp, dat hij persoonlijk voor algehele drooglegging was.³³⁶ In dit citaat van T.T. Cortis, opzichter van de armenhulp in het gehucht Vineland in New Jersey, werden de armoede, criminaliteit en gemeentelijke uitgaven van het drooggelegde Vineland vergeleken met die van een nabij gelegen dorpje waar het nuttigen van alcohol aan de orde van de dag was.³³⁷ Uiteraard was er in Vineland bijna geen armoede en criminaliteit en waren de overheidsuitgaven miniem, in tegenstelling tot het andere dorp. Barnum noemt dit een van de beste lezingen die ooit voor de drankbestrijding was geschreven.³³⁸

Een andere en meer verrassende politieke mening gaf Barnum na een passage waarin een conflict met vuurwapens tussen Barnum en een boer werd beschreven.³³⁹ Toen beide mannen hun geladen geweren op elkaars borst richtten, gaf de boer zich over omdat Barnum een beter geweer had. Hierna raakten ze met elkaar verwickeld in een gesprek over de Amerikaanse wapenwetgeving.³⁴⁰ In hun conclusie bekritisieren ze de wetgeving vanwege de ontelbare levens die verloren gingen aan simpele meningsverschillen tussen gewapende mannen.³⁴¹

Barnums visie op de Amerikaanse burgeroorlog was ook heel duidelijk. Hij noemde deze periode in de Amerikaanse geschiedenis steevast de rebellie.³⁴² Hiermee gaf hij aan dat hij aan de kant van de noordelijke staten stond. Ook schreef hij dat hij te oud was om zelf te vechten, maar dat hij voor vier vervangers had gezorgd en dat hij uiteenlopende andere giften had gedaan aan de noordelijke unie.³⁴³

Het meest interessante en tegenstrijdige aspect aan Barnums politieke visie blijft de spanning tussen zijn zelf beschreven afkeer voor politiek en uitspraken als:

*It always seemed to me that a man who “takes no interest in politics” is unfit to live in a land where the government rests in the hands of the people.*³⁴⁴

³³⁶ Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 283-284.

³³⁷ Idem, 284.

³³⁸ Ibidem.

³³⁹ Barnum, *The life of*, 204-205.

³⁴⁰ Idem, 204.

³⁴¹ Idem, 205.

³⁴² Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 611, 622.

³⁴³ Idem, 611.

³⁴⁴ Idem, 616.

Als hierbij ook nog Barnums politieke carrière in oenschouw wordt genomen, zien we een vat vol tegenstrijdigheden dat het product was van een opportunistische houding.

6.4 Sociale klasse

Om de 19e-eeuwse Amerikaanse samenleving te verdelen in een aantal sociale lagen kan, met een aantal opmerkingen, het model van de Britse socioloog W.G. Runciman worden toegepast op de Verenigde Staten. Runciman gaat uit van een verdeling van de Britse samenleving in grofweg drie lagen, namelijk de hogere, midden- en arbeidersklasse.³⁴⁵ Deze klassen kunnen ieder weer worden opgedeeld in twee subklassen.

Zo wordt in de hogere klasse onderscheid gemaakt tussen de hogere hogere klasse en de lagere hogere klasse. Lidmaatschap van de hogere hogere klasse wordt vrijwel alleen verkregen door geboorte. Dit is dan ook de subklasse waar de adel toe behoort. Hier vindt men ook de grootste landeigenaren en de grootste vermogens, die doorgaans zijn geërfd. Vanwege deze geërfde rijkdom staat deze subklasse ook wel bekend als de 'old money elite'.³⁴⁶ De lagere hogere klasse onderscheid zich van de 'old money elite' doordat de mensen in deze subklasse hun bezit niet hebben geërfd, maar ervoor hebben moeten werken. Deze subklasse, die groter is dan de hogere hogere klasse, wordt dan ook wel getypeerd als die van de 'working rich'.³⁴⁷

De toplaag van de middenklasse bestaat volgens Runciman uit de hogere middenklasse en de diensten klasse.³⁴⁸ Deze groep krijgt bovengemiddelde inkomens voor hooggewaardeerde arbeid. Hier vallen bijvoorbeeld artsen, advocaten, ingenieurs en managers in. Ook werken er veel leden van deze subklassen in de dienstensector. Dankzij hun arbeid houdt deze groep er een comfortabele levensstijl op na en verdienen ze genoeg om na verloop van tijd enig vastgoed te bezitten.³⁴⁹ Het onderste segment van de middenklasse noemt Runciman de lagere middenklasse.³⁵⁰ Deze groep bevindt zich dicht bij het midden van de klassenhiërarchie en wordt bevolkt door minder prestigieuze 'white-collar' beroepen,

³⁴⁵ John J. Macionis & Ken Plummer, *Sociology. A global introduction. Second edition* (Essex 2002) 238-241.

³⁴⁶ Macionis & Plummer, *Sociology*, 239.

³⁴⁷ Idem, 239.

³⁴⁸ Idem, 239-240.

³⁴⁹ Ibidem.

³⁵⁰ Idem, 240.

zoals verkopers en bedienden, als ook geschoolde arbeiders. Het inkomen van deze groep ligt rond het nationale gemiddelde.³⁵¹

De arbeidersklasse verdeelt Runciman in een groep geschoolde en een groep ongeschoolde arbeiders. Traditioneel ging het hierbij voornamelijk om lichamelijke arbeid in een regio gebonden ambacht. Voorbeelden zijn vissers in vissersdorpen en mijnwerkers in mijnwerkers gemeenschappen. De industrialisatie maakte echter een einde aan deze vormen van traditionele, lokale arbeid. In plaats daarvan ontstond er meer vraag naar arbeid in de stedelijk gesitueerde fabrieken. Het gemiddelde inkomen van deze groep ligt over het algemeen onder het landelijk gemiddelde.³⁵²

Dit model is voor het grootste gedeelte probleemloos toe te passen op het Amerika van de negentiende eeuw. Hierbij moeten echter twee aantekeningen worden gemaakt. Ten eerste dient de samenvatting van het model van Runciman te worden toegelicht. De bovenstaande informatie bevat sterk ingedikte en selectief gekozen informatie uit zijn artikel 'How many classes are there in society?' (1990). In de selectie van eigenschappen van elke klasse is vooral veel aandacht uitgegaan naar materieel bezit en rijkdom. Dit is niet zonder reden. Omdat de traditionele instituten die de sociale hiërarchie in Europa regelden (te denken valt met name aan de monarchie, het ultieme ijkpunt van de pre-industriële sociale hiërarchie) in Amerika ontbraken, beoordeelden Amerikanen elkaar op hun rijkdom.³⁵³ In plaats van beroep of afkomst bracht vooral bezit sociale achting en reputatie.

Een tweede belangrijk punt is dat met name de hogere hogere klasse niet op dezelfde manier bestond in Amerika als in Europa. Zoals boven al werd opgemerkt bestond deze subklasse in Europa vooral uit de adel. Uit historisch onderzoek blijkt echter dat net als de monarchie, de adel nooit voet aan de grond heeft kunnen krijgen in Amerika.³⁵⁴ Hoogst waarschijnlijk heeft dit te maken met de republikeinse waarden die sinds de kolonisatie van het continent altijd hoog in het vaandel hebben gestaan. Het erven van rijkdom, titels en andere privileges strookte niet met vrijheid en gelijkheid, twee belangrijke begrippen in de Amerikaanse geschiedenis.³⁵⁵ In het zuiden van de Verenigde Staten zijn wel pogingen gedaan om een aristocratie op te bouwen, maar deze beruiste op zakelijk succes en was zogezegd 'erfloos'.³⁵⁶ Dit wil overigens niet zeggen dat er in de Verenigde Staten geen 'old

³⁵¹ Idem, 240-241.

³⁵² Idem, 241.

³⁵³ Mary Kupiec Cayton, Elliot J. Gorn & Peter W. Williams (red.), *Encyclopedia of American social history*. Vol. 1 (New York & Toronto 1993) 115.

³⁵⁴ Young, *Middle-class culture*, 6.

³⁵⁵ Kupiec e.a., *Encyclopedia of American social history*, 118.

³⁵⁶ Young, *Middle-class culture*, 5.

money elite' bestond, slechts dat deze groep vergeleken met haar tegenhanger in Europa veel jonger was en bovendien niet geschoeid op adellijke leest.

Niet alleen in zijn denken over politiek nam Barnum een opportunistische houding in die leidde tot tegenstrijdige uitspraken, dit gold ook voor het denken over sociale klasse en de plaats daarin van zichzelf en zijn amusement. Zoals al eerder aan het licht kwam overdreef Barnum in *The life of* de armoede van zijn ouderlijk gezin na het overlijden van zijn vader enigszins.³⁵⁷ Gedeeltelijk was dit om zijn verhaal als self-made man beter uit te laten komen,³⁵⁸ voor een ander gedeelte ook om met zijn boek de arbeidersklasse aan te spreken. Dit laatste betoogt Bluford Adams.³⁵⁹ Adams beschrijft in het eerste hoofdstuk van zijn boek *E pluribus Barnum* hoe Barnum gedurende zijn leven steeds hoger de maatschappelijke ladder opklom en dat hij voor een steeds meer sociaal verfijnd publiek schreef.³⁶⁰

Gedeeltelijk heeft Adams gelijk, in *Adventures of an adventurer*, de Europese correspondentie en *The life of* deed Barnum meer dan in de andere twee autobiografieën zijn best om de arbeidersklasse voor zich te winnen. Zo beschreef hij in positieve bewoording hoe slechts een publiek uit de Bowery en Chatham (respectievelijk arbeiderswijken in New York en Londen) een 'écht daverend' applaus konden geven en dat hij in Frankrijk Tom Thumb op zondag opvoeringen liet doen, zodat ook arbeiders de kans kregen hem te zien.³⁶¹ Dit laatste voorbeeld kwam echter ook terug in de latere edities van Barnums autobiografie.³⁶² Terwijl Adams kennelijk over het hoofd ziet dat er in *Adventures of an adventurer* opmerkingen staan die Barnaby Diddleum duidelijk afschilderden als een zelfstandig ondernemer die zijn werknemers als inwisselbaar kapitaal zag. Zo beschreef Barnums alter ego bijvoorbeeld dat wanneer een van zijn ruiters niet in staat was om zijn verplichtingen na te komen, hij moeiteloos een ander op het paard zette, zonder dat het publiek het doorhad.³⁶³

Volgens A.H. Saxon zou Barnum zich nooit neerbuigend uitlaten over zijn publiek. Ook dit blijkt bepaald niet waar. In de autobiografie uit 1871 staat een vrij gedetailleerde beschrijving van een plantage in het zuiden van de Verenigde Staten die Barnum met zijn

³⁵⁷ Reiss, *The showman and the slave*, 13.

Saxon, *P.T. Barnum: The legend and the man*, 34.

³⁵⁸ Bjorklund, *Interpreting the self*, 81.

³⁵⁹ Adams, *E Pluribus Barnum*, 23.

³⁶⁰ Idem, 25.

³⁶¹ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 68.

Barnum, *The life of*, 161.

³⁶² Barnum, *Struggles and triumphs* (1882), 194.

³⁶³ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 47.

eerste circus aanded. ³⁶⁴ In deze beschrijving kwam duidelijk Barnums walging naar voren voor de ongeletterde en ongewassen landarbeiders waar zijn publiek aldaar uit bestond. De vrouwen noemde hij:

*...poor, thin, sallow faced creatures, wretchedly clad, some of them engaged in smoking pipes, while the rest were chewing snuff.*³⁶⁵

Over de mannen op deze plantage heeft Barnum eveneens niets goeds te zeggen:

*The men were a pale, haggard set of uncommed, uncouth creatures, whose constantly moving jaws and the streams of colored saliva exuding from the corners of their mouths indicated that they were confirmed tobacco chewers. (...) I never saw a more stupid and brutish assemblage of human beings.*³⁶⁶

Bovendien beschreef Barnum verderop in deze autobiografie ongeschoolde mensen als ‘vulgar, ignorant, common people’.³⁶⁷ Overigens waren Barnums beledigingen niet alleen bestemd voor arbeiders. In zijn verschillende schrijfsels was het ook vaak de elite die bespot werd, zo schreef hij in 1855 bijvoorbeeld over de ‘pampered purse-proud aristocracy’.³⁶⁸ Ook had hij het hier over de stijfheid en formaliteit van de ‘upstart gentility’ en beschreef hij aristocraten als het tegenoverstelde van hartelijke en nobele personen.³⁶⁹

Als het Barnum uitkwam kon hij ook heel egalitair zijn. Zo was hij in zijn toespraak voor de *Fairfield County Agricultural Society* in Connecticut heel bekwaam in het ophemelen van het boerenleven en bestreed hij, om rijke jonge mannen uit de stad aan te moedigen een agrarisch bedrijf op te richten, de negatieve connotaties rondom boeren en landarbeiders.³⁷⁰

Een veelgehoorde kritiek uit de geschiedswetenschap is ook van toepassing op Barnum-biografen als Bluford Adams en A.H. Saxon. In hun zoektocht naar een mooi, afgerond verhaal over hun onderzoeksobject zijn zij selectief geweest in het verwijzen naar de bronnen. Hadden ze alle uitspraken die Barnum in zijn autobiografieën deed naast elkaar

³⁶⁴ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 94-98.

³⁶⁵ Idem, 96.

³⁶⁶ Idem, 96.

³⁶⁷ Idem, 247.

³⁶⁸ Barnum, *The life of*, 274.

³⁶⁹ Idem, 258.

Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 178.

Barnum, *The life of*, 217.

³⁷⁰ Idem, 371-372.

gelegd, dan hadden ze moeten concluderen dat er geen opgaande lijn in de sociale klasse van Barnums (lezers)publiek zit en dat alles niet zo mooi valt te periodiseren. Barnum was, zoals onder andere uit dit hoofdstuk blijkt, een opportunist. Hij deed en schreef wat hem uitkwam, als wat hem uitkwam na verloop van tijd veranderde resulteerde dit in de tegenstrijdigheden waarmee hij onderzoekers later zou fascineren. Aan het begin van zijn carrière uitte hij zowel kritiek op als bewondering voor de arbeidersklasse, alsook op de middenklasse en de elite. Aan het eind van zijn carrière deed hij dit nog steeds. Volgens literatuurhistoricus Terrence Whalen, in de introductie op de herdruk van *The life of* uit 2000, koesterde Barnum dit ambigue imago juist heel bewust.³⁷¹

Tot welke sociale klasse Barnum zelf behoorde is duidelijk. Barnum kwam zelf uit een lagere middenklasse milieu. De beroepen die hij vroeg in zijn carrière uitoefende (verkoper, winkelbediende) komen overeen met de beschrijving die Runciman geeft van deze subklasse.³⁷² Het inkomen van deze groep zorgt voor een betrouwbare doch bescheiden levensstandaard, dit komt allemaal overeen met de beelden die Barnum schetst over zijn afkomst. Met zijn activiteiten voor de *Herald of Freedom* en later het *American Museum* klom hij al op tot de toplaag van de middenklasse. En dankzij zijn uiteenlopende successen steeg hij uiteindelijk op tot de lagere hogere klasse, ofwel de werkende rijken. Ook Runcimans beschrijving van deze klasse komt sterk overeen met het beeld dat er bestaat van Barnum in zijn latere jaren. In eigentijdse termen wordt wel gesproken over een klasse van de heel erg zichtbaren en heel erg beroemden:

*Celebrities such as Elton John or Andrew Lloyd Webber are included here. But there are also the entrepreneurial rich, including such people as Richard Branson...*³⁷³

Dat hij boven de middenklasse was uitgestegen vond Barnum zelf ook. In *The life of* sprak hij de lezer aan over ‘our country men, of the middling classes’, die:

...inherit in too great a degree a capacity only for the most valueless and irrational enjoyments, and their inclination to intemperance and kindred vices has repeatedly and most conclusively been shown to be a natural result of the

³⁷¹ Barnum, *The life of*, VII.

³⁷² Macionis & Plummer, *Sociology*, 240.

³⁷³ Idem, 240.

*lamentable deficiency among us of innocent and rational amusements.*³⁷⁴

Dat Barnum zich zo verheven voelde kwam waarschijnlijk door de waarde die hij hechtte aan de zelfstandige ondernemers, ofwel de ‘moneygetters’. Zij waren volgens hem de weldoeners van de maatschappij, zonder hun vrijgevigheid zouden er nooit instituten als scholen, universiteiten en kerken zijn ontstaan.³⁷⁵

Barnums mythe van een universeel Amerika werd in zijn eigen autobiografieën ontkracht. Rond de onderwerpen racisme en slavernij, politiek en sociale klasse nam Barnum telkens een of meer posities in, waarmee hij dus groeperingen met andere posities van zich af stootte. Alleen op het gebied van religie deed Barnum in zijn autobiografieën er alles aan om, als het ware, een ‘Pax Americana’ te bewerkstelligen.

Barnums ‘Universal Yankee Nation’ zal eerder een toespeling zijn geweest op het Amerikaans nationalisme om zijn boek te verkopen, dan dat het werkelijk zijn visie op de Amerikaanse samenleving was. De uitspraak kan dus gezien worden als een uiting van het negentiende-eeuwse toenemende consumentisme, en Barnum zag in een natie vol *Yankees* waarschijnlijk een natie van ‘suckers’. Of een massa van consumenten. Met een dergelijke visie op de Amerikaanse samenleving schaarde Barnum zich overigens bij de Amerikaanse kapitalisten en werkgevers die in de jaren ’30 en ’40 van de negentiende eeuw volhielden dat er niet zo iets bestond als een belangenconflict tussen werknemers en werkgevers.³⁷⁶ Een gegeven dat Barnums banden met de Amerikaanse rijke elite nog eens bevestigt en haaks staat op zijn zelf beschreven vriendschappelijke relatie met de arbeidersklasse.³⁷⁷

³⁷⁴ Idem, 399.

³⁷⁵ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), 499.

³⁷⁶ Wilentz, ‘Against exceptionalism’, 10.

³⁷⁷ Young, *Middle-class culture*, 5.

7. Conclusie en discussie

*It is the matured and leisurely review of almost half a century of work and struggle, and final success, in spite of fraud and fire-the story of which is blended with amusing anecdotes, funny passages, felicitous jokes, captivating narratives, novel experiences, and remarkable interviews-the sunny and sombre so intermingled as not only to entertain, but convey useful lessons to all classes of readers.*³⁷⁸

In deze scriptie is getracht om zo volledig mogelijk alle zinnen in kaart te brengen die Barnum in zijn autobiografieën wijdt aan de variabelen: Zelf, ouders, religie, echtgenoot, emoties, psychologische en sociologische ideeën, *humbug*, succes, beroemdheid, sensatie, sociale klasse, geld, nationalisme, Victoriaanse normen en waarden, racisme, politiek en respectabiliteit. Vervolgens is uit een representatieve selectie van de bevindingen het voorgaande verhaal geschreven.

De strijdige aspecten, die zo typerend zijn voor Barnums levensverhaal, maken het complex een rode lijn uit de bevindingen van het onderzoek te trekken. In zijn zelfrepresentatie schommelt hij van prins van de *humbug* tot publiek weldoener, geniet hij van zijn beroemdheid maar raakt uiteindelijk gefrustreerd over de schaduw die diezelfde beroemdheid op hem werpt. De enige constante factor in Barnums zelfpresentatie is zijn eigen omschrijving als een self-made man.

Het beeld van Barnums privé-leven, dat in een spaarzaam aantal passages in de autobiografieën werd beschreven, heeft bewuste functies in het verhaal. Vooral om belangrijke levenslessen over te brengen. Beschrijvingen van zijn naasten en familieleden, dienen ter ondersteuning van andere aspecten van Barnums levensverhaal en staan nooit op zichzelf. De besproken autobiografieën beschrijven geen privé-persoon, maar de publieke Barnum, de zakenman. Emoties vinden dan ook vooral hun plaats in de autobiografieën als reacties op Barnums zakelijke successen en mislukkingen. In de autobiografieën uit 1871 en 1882 betuigt Barnum in vergelijking met zijn eerdere autobiografische producten meer spijt over zijn misleidende *humbugs*. Een verklaring van deze toenemende respectabiliteit van de

³⁷⁸ Barnum, *Struggles and triumphs* (1871), VI.

publieke Barnum kan in Barnum zelf, maar ook in zijn veranderende omgeving worden gevonden.

Zoals eerdere auteurs ook al hebben vastgesteld, hechtte hij na verloop van tijd steeds meer waarde aan de eerbiedwaardigheid van zijn publieke persoonlijkheid. Hij raakte gedurende zijn leven steeds meer geërgerd door zijn reputatie als misleidende charlatan. Dat is de interne verklaring. Een verklaring van buitenaf zou kunnen zijn dat de tijdsgeest veranderde. Naarmate de negentiende eeuw vorderde werden de Victoriaanse normen en waarden steeds verder aangescherpt.³⁷⁹ Barnum kon niet langer weggomen met dingen die hem eerder juist een ‘interessante’ reputatie opleverden. In zijn nieuwe ‘publieke personage’ legde hij daarom de nadruk op de kuise, therapeutische en educatieve aspecten van zijn amusement.

Barnum sprak graag van een *universele Yankee natie*. In zijn autobiografische schrijfsels doet hij echter weinig om deze eenheid van de Verenigde Staten te onderbouwen. Uit deze scriptie blijkt dat Barnum in zijn autobiografieën het Amerikaanse volk alleen op het religieuze vlak met elkaar probeert te verbroederen. Over racisme en slavernij, politiek en sociale klasse had hij daarentegen altijd wel een uitgesproken mening. Hiermee zette Barnum zich af tegen bepaalde groepen lezers die zijn mening niet deelden, terwijl hij ook zijn mening voor zich had kunnen houden, zoals hij deed over het onderwerp religie. Aan het begin van zijn carrière koos hij in de politiek nadrukkelijk de kant van de democraten en in het slavernijdebat stond hij aan de kant van de slavenhouders. Na de publicatie van zijn eerste autobiografie in 1855 kwam hier verandering in. Barnum sloot zich aan bij de republikeinen en ontpopte zich als een sterk gedreven abolitionist. Bovendien heeft hij zijn leven lang verwantschap bepleit met zowel de Amerikaanse arbeidersklasse, als de middenklasse en de rijke elite. Barnum wilde helemaal niet een van deze groepen in het bijzonder aanspreken. Hij probeerde ze allemaal te bereiken. Hij wilde de massa aanwenden. Dit leidde tot boodschappen die in strijd met elkaar waren.

Eerdere auteurs zien in Barnums steeds meer gekuiste vermaak en zijn veranderende autobiografieën de weerspiegeling van zijn eigen opwaartse sociale mobiliteit. Volgens Bluford Adams bijvoorbeeld, begon Barnum zijn carrière als een vriend van de arbeiders die zich verzette tegen de hogere klassen en groeide hij uit tot een moderne aristocraat die zich

³⁷⁹ Young, *Middle-class culture*, 126.

van het plebs afwendde.³⁸⁰ Anderen betogen juist dat Barnum met zijn amusement altijd de middelste sociale lagen probeerde te bevredigen.³⁸¹

Dit onderzoek stelt een nieuwe interpretatie van het literaire werk van Barnum voor. Om te beginnen wordt voorgesteld om de toenemende kuisheid van Barnums shows vanuit externe factoren te verklaren. Barnum stelde de inhoud van zijn vermaak slechts bij om het beter aan te laten sluiten met de steeds strikter wordende normen en waarden van de Victoriaanse tijd. De toenemende kuisheid van zijn amusement was dus niet zozeer een wens van Barnum zelf, zoals tot noch toe altijd werd aangenomen, als wel een noodgedwongen inhaken op de nieuwste trends.

Verder wordt in dit onderzoek aangetoond dat Barnums autobiografische oeuvre door de tijd heen niet zonder meer toeneemt aan respectabiliteit. Wel wordt zijn levensverhaal hier en daar wat gekuist, maar er is geen sprake van een toenemende kuisheid die evenredig is aan de kuisheid van zijn shows. Bovendien toont dit onderzoek aan dat Barnum door de tijd heen niet is gaan schrijven voor een ander lezerspubliek zoals door verschillende eerdere auteurs werd betoogd.

Barnum schreef voor de massa, hiermee was hij zijn tijd ver vooruit. Mediahistoricus Jackson Lears is tot nog toe de enige auteur die Barnum heeft onderzocht en tot dezelfde conclusie kwam. In zijn artikel *Advertising and the idea of mass society* (2003), schrijft hij dat reclamemakers aan het begin van de twintigste eeuw massaal teruggrepen op Barnum en zijn advertentietechnieken, toen ze voor het eerst gingen inspelen op de massa.³⁸² Misschien komt het omdat Barnum voorheen nog betrekkelijk weinig vanuit de media- en communicatiewetenschappen is onderzocht, maar geen van de voor dit onderzoek aangewende publicaties beschrijft Barnums publiek als ‘de massa’.

‘For all classes of readers’, in zijn inleidingen schrijft hij het haast letterlijk: Deze autobiografie is bestemd voor de massa. Verwarring ontstaat als hij enkele pagina’s verderop de arbeidersklasse naar de mond praat en de elite bekritiseert, om aan het einde van hetzelfde boek precies het tegenovergestelde te doen, zich neerbuigend uit laten over de arbeidersklasse tegenover de lezer die van ‘gegoede huize’ komt.³⁸³ Dit is een eigenschap die alle in dit onderzoek geanalyseerde autobiografische schrijfsels met elkaar in gemeen hebben. De opportunistische Barnum schreef dus, al vanaf het begin tot het eind van zijn carrière, voor de

³⁸⁰ Adams, *E pluribus Barnum*, 1-40.

³⁸¹ Gilmore, ‘Book review. E Pluribus Barnum’, 170-171.

³⁸² Jackson Lears, ‘Advertising and the idea of mass society’, in David Crowley & Paul Heyer (red.), *Communication in history. Technology, culture, society. International student edition* (Boston, New York & San Francisco 2003) 203.

³⁸³ Barnum & Cook, *The colossal P.T. Barnum reader*, 47, 68.

arbeiders-, midden-, en hogere klasse, en dat resulteerde in de tegenstrijdige boodschappen die onderzoekers tot op heden de handen in het haar drijft.

Hoewel dit onderzoek een nieuwe interpretatie biedt op Barnums literaire carrière, is het in grote mate een selecte interpretatie van de bronnen. De bevindingen van dit kwalitatieve onderzoek zouden dan ook goed kunnen worden ondersteund met een kwantitatieve studie. Net als in deze scriptie zou in een kwantitatief onderzoek gebruik gemaakt kunnen worden van de variabelen die Diane Bjorklund in haar onderzoek gebruikt. De variabelen van Bjorklund zijn uitermate geschikt om veranderingen in de inhoud van egodocumenten in kaart te brengen. Zij doet dit met een groot aantal autobiografieën over een periode van grofweg twee eeuwen maar de methode is ook toepasbaar op kleinere schaal. De resultaten van een nauwkeurige kwantitatieve analyse op de autobiografieën met deze variabelen in een tabel gegoten, zouden meer inzicht kunnen geven in de verschillen dan wel overeenkomsten tussen de verschillende autobiografieën van Barnum. Bovendien zou de huidige studie kunnen worden uitgebreid door naast de drie beschreven autobiografieën ook autobiografieën op te nemen waarin de laatste zes jaar van Barnums leven wordt beschreven. Bij uitstek geschikt hiervoor is de editie die na het overlijden van Barnum werd gepubliceerd met een door zijn vrouw Nancy geschreven laatste hoofdstuk.³⁸⁴ Het meer complete beeld van Barnums carrière dat zo zou ontstaan zou een mooie aanvulling op deze scriptie zijn en meer inzicht geven in de manier waarop Barnum zichzelf in zijn autobiografieën voorstelde.

Ook zouden verdere studies naar Barnums autobiografieën er baat bij hebben het onderzoeksobject nog minder geïsoleerd te benaderen. Te denken valt aan een vergelijking tussen de autobiografische productie van Barnum en de levensverhalen van twee of drie andere zakenmannen uit zijn tijd, of een analyse van de verschillende autobiografieën van Barnum waarin de aandacht in het bijzonder uitgaat naar de ontvangst daarvan. Iets wat in deze scriptie niet mogelijk was in verband met een beperkte toegang tot historische bronnen.

³⁸⁴ Saxon, *P.T. Barnum. The legend and the man*, 22.

Bronnenlijst

Barnum, Philius Taylor, *Struggles and triumphs: or, Forty years' recollections of P.T. Barnum. Written by himself* (New York 1871).

Barnum, Philius Taylor, *Struggles and triumphs; or, the Recollections of P.T. Barnum* (Londen & New York 1882).

Barnum, Philius Taylor, *The life of P.T. Barnum. Written by himself. Introduction by Terence Whalen*, (Urbana & Chicago 2000).

Barnum, Philius Taylor, & Cook, James W., *The colossal P.T. Barnum reader. Nothing else like it in the universe* (Urbana & Chicago 2005).

Alfabetische literatuurlijst

Adams, Bluford, *E Pluribus Barnum. The great showman and the making of U.S. popular culture* (Minneapolis & London 1997).

Balleisen, Edward J., 'The celebrated showman unmasked', *Reviews in American history* 30 (2002) 393-400.

Barnum, Philius Taylor, *Struggles and triumphs. Or, the life of P.T. Barnum written by himself*, ed. By George S. Bryan (1927).

Barnum, Philius Taylor, & Cook, James W., *The colossal P.T. Barnum reader. Nothing else like it in the universe* (Urbana & Chicago 2005).

Baym, Nina (red.), *The Norton anthology of American literature. Volume A* (Londen & New York 2003).

Betts, John Rickards, 'P.T. Barnum and the popularization of natural history', *Journal of the history of ideas* 20;3 (1959) 353-368.

Braudy, Leo, *The frenzy of renown: fame & its history* (New York 1986).

Cook, James W., 'Mass Marketing and Cultural History. The Case of P.T. Barnum', *American quarterly* 51;1 (1999) 175-185.

Cook, James W., *The arts of deception. Playing with fraud in the age of Barnum* (Cambridge en Londen 2001).

Decker, Jeffrey Louis, *Made in America. Self-styled success from Horatio Alger to Oprah Winfrey* (Minneapolis & Londen 1997).

Diamond, Michael, *Victorian Sensation. Or, the spectacular, the shocking and the scandalous in nineteenth-century Britain* (Londen 2003).

Evans, Jessica & David Hasmondhalgh (red.), *Understanding media. Inside celebrity* (New York 2005).

Gilmore, Paul, 'Book review. E Pluribus Barnum. The great showman and the making of U.S. popular culture', *Modernism/Modernity* 5;2 (1998) 170-171.

Grimsted, David, 'Humbug and humor. The study of American popular culture', *Reviews in American history* 2;2 (1974) 193-199.

Haltunen, Karen, *Confidence Men and painted woman. A study of middle-class culture in America, 1830-1870* (New Haven & Londen 1982).

Harris, Neil, *Humbug. The art of P.T. Barnum* (Chicago & Londen 1973).

Jolly, Margaretta (ed), *Encyclopedia of life writing: autobiographical and biographical forms*. Vol. 1 A-K (Londen 2001).

Kupiec Cayton, Mary, Gorn, Eliot J. & Williams, Peter W., (red.), *Encyclopedia of American social history. Vol. 1* (New York & Toronto 1993).

Lears, Jackson 'Advertising and the idea of mass society', in David Crowley & Paul Heyer (red.), *Communication in history. Technology, culture, society. International student edition* (Boston, New York & San Fransisco 2003) 201-206.

Linkon, Sherry Lee, 'Reading Lind Mania: Print Culture and the Construction of Nineteenth-Century Audiences', *Book History*, 1 (1998) 94-106.

Macionis, John J. & Plummer, Ken, *Sociology. A global introduction. Second edition* (Essex 2002).

Mullenix, Elizabeth Reitz, 'Book review. The showman and the slave. Race, Death and memory in Barnum's America', *Theatre journal* 56;2 (2004) 334-335.

O'Barr, William M., 'A Brief History of Advertising in America', *Advertising & Society Review Supplement. Advertising & society review* 6;3 (2005) bijlage 2.

Ponce de Leon, Charles L., *Self-Exposure: Human-Interest Journalism and the Emergence of Celebrity in America, 1890-1940* (Chapel Hill & Londen 2002).

Reiss, Benjamin *The showman and the slave. Race, death and memory in Barnum's America* (Cambridge & Londen 2001).

Reiss, Benjamin, 'Tricking the eye and exposing the body. The dialectics of mass deception', *Reviews in American history* 30 (2002) 80-87.

Saxon, A.H., *P.T. Barnum. The legend and the man* (New York & Oxford 1989).

Smith, Sidonie & Watson, Julia, *Reading autobiography. A guide for interpreting life narratives*, (Minneapolis & Londen 2001).

Wallace, Irving, *The fabulous showman. The life and times of P.T. Barnum* (1959).

Sean Wilentz, 'Against exceptionalism: Class consciousness and the American labor movement, 1790-1920', *Labor and working class history* 26 (1984) 1-24.

Young, Linda, *Middle-class culture in the nineteenth century. America, Australia and Britain* (New York & Londen 2003).

<http://www.historybuff.com/library/refbarnum.html> (09-03-2007).

http://en.wikipedia.org/wiki/There%27s_a_sucker_born_every_minute (09-03-2007).